

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΙΔΑ : ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΑΘΕΝΑΙΣ 1914 - ΛΕΠ. 60 Γ.Δ. 2 1/2

Λίγες γραμμές δεν αρκοῦνε βέβαια νὰ χαρακτηρίσουν τὸν δημιουργὸ—πατριωτὴ "Ἰδα—Σὲ μιὰ τέτοια ἰδανικὴ μορφὴ συγγραφέα ποὺ ξεχωρίζει σὰν ἥλιος—κέντρον ζωῆς καὶ φωτιᾶς μέσα στὸν πνευματικὸ κόσμον τῆς νεοελληνικῆς σκέψης καὶ δράσης, χρειάζεται νὰ ἀφιερωθῇ ὁλόκληρη μελέτη, γιὰ νὰ μπορέσει κανεὶς νὰ ἐξηγήσῃ τὶς μυστηριώδικες δυνάμεις ποὺ κρύβει μέσα του τὸ χαδεμένο αὐτὸ παιδί τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ποὺ σὰν προφήτης καὶ δάσκαλος, σὰν δημιουργὸς καὶ ἀρχηγὸς μαζῇ, τ' ἀξίζει νὰ χρησιμεύῃ σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ ἀγκωνάρια, τὰ λίγα δυστυχῶς ἀκόμα, ποὺ πάνω των θὰ στηρίζῃ τὸ ἔθνος μας τὰ γερά θεμέλια γιὰ τὸ κάστρο τὸ ἀτρένταχτο ἐνὸς καθάρου νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Γιαυτὸ καλύτερα ἀπὸ τὸ σημείωμα αὐτὸ μὲ τὶς πρόχειρες σκέψεις ποὺ θὰ προσπαθῶ νὰ βάλω στὸ χαρτί γιὰ τὸ ἔργο—Ζωὴ τοῦ δυνατοῦ αὐτοῦ νεοέλληνα, θὰ ἦταν μιὰ ξερὴ συμβουλὴ σ' ὅλους τοὺς Ρωμιοὺς νὰ διαβάσουν, ξεχωρὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς του μελέτες καὶ ἄρθρα ποὺ δημοσίεψε ὁ Νουμᾶς καὶ ἄλλα φύλλα—νὰ κάνουν δικὰ τους τὸ τετραβάγγελό του.

Ναί, γιὰτὶ ἀληθινὸ πατριωτικὸ τετραβάγγελο εἶνε τὰ τέσσερα βιβλία τοῦ "Ἰδα, «Μαρτύρων καὶ Ἡρώων αἷμα», «Σαμοθράκη», «Ὅσοι Ζωντανοὶ» καὶ «Ἑλληνικὸς Πολιτισμός».

Στὸ πρῶτο ἀπὸ τὴν τετραλογία αὐτὴ ἀμέσως ξανοίγομε τὰ πρῶτα πνευματικὰ φτερουγίσματα—μὰ φτερουγίσματα αὐτόπουλου—μιᾶς πλούσια προικισμένης καὶ δημιουργικῆς ἀντίληψης. Ἐκεῖ μέσα φαντάζει τὸ ἐπιτυχημένο ζουγράφισμα τῆς τραγικῆς ἐποποιίας τῶν Μακεδονικῶν ἀγώνων τῆς τελευταίας δεκαετίας, ποὺ σ' αὐτοὺς οἱ πρῶτοι νεομάρτυρες Ρωμιοὶ ἔδωσαν ὅ,τι πολυτιμότερο εἶχαν, τὴ ζωὴ τους, παλέβοντας ἐνάντια σὲ διπλοὺς ὀχτροὺς, ποὺ λίγα χρόνια ἀργότερα ἦταν γραφτὸ νὰ συντριβοῦν ὁλότελα ἀπὸ τὰ χτυπήματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ὡστόσο οἱ βασικὲς γνώμες τοῦ "Ἰδα γιὰ τὸ ξαναγεννημὸ τοῦ ἔθνους μας καὶ γιὰ τὴν ὑποχρέωση ποὺ ἔχει ν' ἀναδείξῃ καθάριον δικὸ του πολιτισμὸ ἂν θέλῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ λογαριάζῃ μέσα στὴν κοινωνία τῶν ἄλλων ἐθνῶν, στὸ πρῶτο του αὐτὸ βιβλίον δὲν ἔχουν κατασταλάξῃ ἀκόμη σὲ ὥρισμα ἀξιώματα—Ἀμφιβολίες, ποὺ ἐξηγιοῦνται τόσο εὐκόλα ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ποὺ εἶχε στὴν ψυχὴ τοῦ νεοροῦ ἀκόμα συγγραφέα, ἡ ἑλλεινὴ τριγυρσίκα τοῦ σύγχρονου τότε Ἑλλαδικοῦ κόσμου, σκεπάζουν τὸ φωτεινὸ μυαλό του, καὶ συχνὰ πυκνὰ ξαποσταμένος στρατοκόπος ἀγωνίζεται δυνατὰ νὰ μὴν ἀφίσει τὸν καλὸν, τὸν σωστὸ δρόμον—μὰ ποὺ ἦταν γεμάτος ἀγκάθια καὶ τριβόλους—τὸ δρόμον τῆς αὐτοεξέτασης τῆς αὐτοτιμωρίας, γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ τὸν ἀφορεσμένο δρόμον τὸν γεμᾶτο ἀπὸ προσωρινὰς ἡδονὰς—τὸ δρόμον ποὺ ὀδηγᾷ στὸ πνευματικὸ νερβᾶνον τοῦ εὐχολοῦ συμβιβασμοῦ μὲ τὸν ἑαυτὸ του.

Μὰ τὸ αὐτόπουλο τρέχει γοργὰ στὸ ξετύλιγμά του—θρεμένο, σὰν τὸ μυθικὸ γύπα ἀπὸ τὸ σηκότι τοῦ Προμηθέα, μὲ τὰ σπλάχνα τῆς δημοτικῆς παραδόσης, πὺν σὰν ἄλλο Προμηθέα εἶχαν σταυρώσει γιὰ νὰ πεθάνει νὰ σβύσει οἱ πσελιγκάδες τῆς λογίας παραδόσης, ξεπετάχτηκε τοῦ ψήλους καὶ μὲ δυνατὰ ὀρμητικὰ φτερουγίσματα στηλώθηκε ἄγριο προφητικὸ στὰ κορφοβούνια τῶν πιδ μακρινῶν βορειανατολικῶν συνόρων τοῦ σημερινοῦ μας κράτους, στῆς Σαμοθράκης τὸ ἱερὸ νησί.

Λὲς καὶ ἡ φτερωτή, ἡ μαρμαρένια θεὰ πὺν σκλάβει στὴ ξενιτειὰ μακριὰ ἀπὸ τὸ νησί της, κάτω ἀπὸ μολυβένιους οὐρανοὺς στοῦ Λούβρου τὰ κρύα ἀνάχτορα νοσταλγικά θυμᾶται τοῦ θαλασσόχαρου νησιοῦ τίς φρεσκάδες, χάρισε στὸν Ἴδα τὴ μαντικὴ αὐτὴ δύναμη.—Ἄπ' τίς ψηλὲς τῆς Σαμοθράκης κορυφές, θανμάζει τὴ γαλανὴ Ἀσπρη θάλασσα πὺν στάθηκε καὶ πέρα ὄχι γιὰ νὰ χωρίσει μὰ γιὰ νὰ ἐνώσει πιδ σφιχτὰ ἀκόμα σὲ τρισάγια κολυμβήθρα τίς χωρισμένες δυὸ μερίδες τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κόρωσε καὶ φούντωσε μέσα του ἡ σπῖθα πὺν ἦταν κρυμμένη στὴ στάχτη καὶ ὁ Ἴδας πιδ στὸ δευτερό του βιβλίον, τὴ Σαμοθράκη, μᾶς ψέλνει ἓνα ἀπὸ τοὺς ὁμορφότερους ὕμνους πὺν γραφῆκαν ὡς τώρα γιὰ τὴ Νίκη μ' ἓνα λυρισμὸ ἀκράτητο καὶ ἀβίαστο.

Οἱ ἀμφιβολίες πὺν στά πρῶτα—πολιορκούσαν τὴ σκέψη του καὶ δὲν τὸν ἄφιναν νὰ πάρει ἀπόφαση γιὰ τὸ δρόμον πὺν ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσει τελειωτικά, ἀρχίζουν τώρα νὰ ὑποχωροῦνε μπρὸς σὲ μιὰ πιδ ξásστερη ἀντίληψη τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἔθνους μας.

Καταριέται ἐκεῖνους πὺν δὲν ἐνίσωσαν τώρα τόσα χρόνια τί θησαυρὸς ἐθνικῆς ἐνέργειας κρυβότανε στὸν κοινοτικὸ ὀργανισμὸ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσης, τὸ καλύτερον σκολειον πὺν σ' αὐτὸ θὰ μάθαινε ὁ Ρωμιὸς νὰ γνωρίσει τίς δυνάμεις τοῦ ἔθνους γιὰ νὰ τίς δοκιμάσει ὕστερα σὲ γόνιμη δράση γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἰδιαίτερου πολιτισμοῦ του.—Νομίζει πὺς τὸ μόνον σύμβολον γιὰ τὸ λάβαρον τοῦ ἀναγεννώμενου ἑλληνισμοῦ πρέπει νὰ εἶνε τὸ «θέλω νὰ νικήσω καὶ γι' αὐτὸ θὰ νικήσω».—Φτάνει οἱ πολλοὶ νὰ ὑποταχθοῦνε ἀγόγγυστα στοὺς λίγους ἐκλεχτούς, πὺν πρέπει αὐτοὶ πρῶτα νὰ γιγαντώσουν μέσα των τὸ δέντρο τῆς γνώσης μὰ καὶ τῆς δράσης μαζι, δέντρο πὺν νὰ εἶνε ὡστόσο ριζωμένο πάνω σὲ μιὰ ἐνθουσιώδικη καὶ φανατικὴ ἀγάπη τῆς ἑλληνικῆς πατρίδας σὰν πὺν ξετυλίχτηκε αὐτὴ στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων καὶ ζεῖ ζυμωμένη μὲ τὴ ζωντανὴ πάντα δημοτικὴ παράδοσιν.

Καὶ νὰ τὸ τρίτον τοῦ βιβλίου.

Σὲ σελίδες γεμάτες ἀπὸ ζωὴ καὶ εἰκόνες χτυπητὲς μᾶς περιγράφει τὴ μανταλιτὲ τῆς τάξης ἐκείνης τῶν Ρωμιῶν πὺν ἔχουν τὴν ἀξίωσιν στὴν πρωτεύουσαν τῆς σκλαβωμένης Ἑλλάδας, νὰ ἀκούεται ἡ φωνὴ τους, νὰ φαντάζον γιὰ καὶ — Καὶ νὰ, περνοῦν ἀπὸ τὸ κόσκινον τῆς αὐστηρῆς κρίσης τοῦ Ἴδα οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἀρχηγοί, οἱ ἄνθρωποι οἱ ἀνεπτυγμένοι, οἱ πλουσιοὶ ἔμποροι τῆς, οἱ γλεντζέδες λεβαντίνοι τῆς.

Κι ἀμέσως πιδ ὁ συγγραφέας μὲ μιὰ τέλεια ἰσορροπημένη ψυχικὴ κατάστασιν προσκαλεῖ ὅσους εἶνε ζωντανοὶ νὰ προσέξουν σὲ ὅσα λέγει, νὰ μιμηθοῦνε τὴν ἀλύγιστη δρᾶσιν του γιὰ τὸ καλὸ τῆς φυλῆς μας.

Ξεύρει αὐτὸς καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον πὺς καὶ οἱ θεωρίες του καὶ ἡ δρᾶσιν του δὲν εἶνε ἡ Ἀλήθεια—, ἀφοῦ μιὰ ἀλήθεια δὲν ὑπάρχει, παρὰ πολλὰ καὶ μάλιστα πὺν πολεμοῦνε ἀναμεταξύ των γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τους, μὰ ὡστόσο τάποφάσισε πιδ, διάλεξε ἐκείνη πὺν τοῦ ἐπιβλήθηκε περισσό-

τερο γιατί νόμισε πώς ταιριάζει καλύτερα στοῦ ἔθνους μας τὴ ψυχο-φυσιο-
λογικὴ ὑπόστασις, κι αὐτὴν ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐπιβάλλει καὶ στοὺς ἄλλους.

Στήριξε την απόφασή του αυτή στη γνώμη πού έοχημάτισε αυτός ο
 αισιόδοξος ό μη κουρασμένος, πώς ή ρωμαϊκή φυλή εϊνε ράτσα καινούργια
 και πώς σύμφωνα με τούτο πές ράτσα καινούργια άρμόζει ή γνωστή του
 βασιλιά μας Κωνσταντίνου προσταγή έμπρός πάντα έμπρός, και πώς έθνος
 νέο σάν κι αυτό πρέπει πρώτα ν' άναπτύξει και στερεώσει σύμφωνα με την
 ιδιοσυγκρασία του τόν ιδιαίτερο πολιτισμό του, άν δεν θέλει νά σκλαβωθεί
 από κάποιον ξένο πολιτισμό διαφορετικόν από τόν ιδιόκ του και πού θα
 του έπιβληθεϊ μόνο και μόνο με τή δύναμη πού έχει μέσα του κάθε τι
 άντρικό και ώριμο.

ἄντριχό καὶ ὠρμό
 Ἔτσι λοιπὸν ὁ Ἰδας χτυπᾷ ἀλύπητα στὸ βιβλίό του αὐτὸ τὸν δασκα-
 λισμό, σχεδὸν προφητεύει ὅταν ἐπιμένει πὼς στὶς σημερινὲς περιστάσεις θὰ
 ἔπρεπε νὰ συνεργαστοῦνε ὅλοι οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ τῆς Τουρκίας ἐναντίον
 τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Μὰ ἡ κύρια φροντίδα του εἶνε νὰ ἐπαναλαμβάνει ὁλοένα
 πὼς τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος πρέπει νὰ μάθει νὰ χωριστεῖ ἀπὸ τὴν περιορισμένη
 ἀντίληψη τοῦ μικροῦ σύγχρονου Ἑλλαδικοῦ κράτους, καὶ τὸ κάτω κάτω τῆς
 γραφῆς νὰ τὴν πολεμήσει· πρέπει νὰ γυρίσει στὸν ἑαυτό του, νὰ γνωρίσει τὴν
 πηγὴ τῆς ζωῆς του, νὰ καταλάβει τί θησαυροὺς πραγματικῆς δημιουργίας
 κρύβει μέσα τῆς ἡ λαϊκῆς παράδοσης· νὰ ἀποβλέπει στὸ κράτος τὸ μικρὸ
 μόνο σὰν ἓνα σταθμὸ προσωρινὸ γιὰ μεγαλύτερο κράτος καὶ κύριος σκοπὸς
 του νὰ εἶνε ἡ δημιουργία ἰδικοῦ του πολιτισμοῦ. Γιατὶ αὐτὸς καὶ μόνον
 ὁ καθάριος πολιτισμὸς θὰ σώσει καὶ τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ σημερινὸ κρά-
 τος ἂν μπορέσει αὐτὸ νὰ μεγαλώσει ποτὲ—ὅπως καὶ μεγάλωσε—μὰ καὶ θὰ
 κρατήσῃ ζωντανὸ τὸ ἔθνος καὶ ἂν ἀκόμα γιὰ πολλοὺς λόγους αὐτὸ δὲν
 μπορέσει νὰ ἐνωθεῖ σ' ἓνα κράτος πού νὰ τὸ κλείνει ὁλόκληρο μέσα στὰ
 σύνορά του.

σύννορά του.

Στὴν τελευταία του μελέτη «Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς» ὁ Ἰδας χωρὶς νὰ δώσει στὸ βιβλίον του τὴ μορφὴ διήγησις ποῦδωκε στὰ τρία πρῶτα—ξετυλίγει πιά σὲ μεστωμένα λόγια τὰ πορίσματα τῆς ιδεολογίας του, δει-χρονιστὶ τὸν δρόμον ποὺ πρέπει νὰ πάρει ἡ ρωμοσύνη. Καὶ αὐτὸ βέβαια γιὰ ὅσον χρονικὸ διάστημα ἀνθρώπινο μυαλὸ μπορεῖ νὰ προβλέψει πὼς δὲν θ' ἀλλάξουν οἱ περιστάσεις ποὺ πάνω τους βασίστηκε γιὰ νὰ δογματίσει μὲ ἀσφάλεια καθορίζοντας τὸ τί θὰ γίνῃ στὸ μέλλον. Μακριὰ ἀπὸ τὴ σκέψη του εἶνε ἡ ἐπίμονη καὶ μόνον ἡ ἄρνηση τοῦ κάθε τι καὶ ὁ σεπτικισμὸς.—Αὐτὸς εἶνε αἰσιόδοξος καὶ ζωντανός. Ἡ Ζωὴ πλημμυρίζει μέσα του. Ζητᾷ θετικὴ δημιουργία καὶ ἀποφάσισε νὰ κλειστῇ σὲ ὥρισμένο πρόγραμμα, μόνον καὶ μόνο γιὰ νὰ ἔχει τὴ βεβαιότητα πὼς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ τὰ καταφέρει ἡ ρωμοσύνη νὰ ὑποβληθῇ σὲ κάποια πειθαρχία καὶ νὰ ἐπιτύχει ὥρισμένο σκοπὸ.

Δέν ζητά ὁ εἰλικρινὴς αὐτὸς χαραχτῆρας νὰ κρυφτεῖ πίσω ἀπὸ θεω-
ρίες σκοτεινὲς καὶ δυσκολοκατόρθωτες πού τίς ἔχουν υπογράψει μεγάλα
μυαλά τῆς Δύσης. Μέσα του τοῦ ἑλληνικοῦ δαιμόνιο τὸν σπρώχνει σὲ λύσεις
ἀπλές πού εἶναι πολὺ πρὸ ἁρμονισμένες μὲ τὴ ρωμαϊκὴ φύση. Καὶ νομίζει,
μὲ μιὰν εἰλικρίνεια πού γιὰ δαύτην κανένας δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀμφιβά-
λει, πὼς ἔτσι θὰ ἐργαστεῖ καλύτερα σὰν Ἕλληνας γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας
σήμερα.

Στὰ δύο πρώτα κεφάλαια τῆς μελέτης του αὐτῆς, ὁ Ἰδας μᾶς ἐξηγεῖ

διάπλατα τὴ γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα τρία τοῦ ἔργου σκέψη, πὼς «πρῶτα τὸ κράτος τοὺς καὶ ὕστερα τὸν πολιτισμὸ τοὺς ἔχουν νὰ δημιουργήσουν ὁμαδικὰ οἱ Ἕλληνες» καὶ πὼς κατὰ τὴν ἰδέα τοῦ μόνον ἀπὸ τὴ συνολικὴ συνείδηση τοῦ ἔθνους μας πρέπει νὰ περιμένουμε πὼς θὰ προβάλει ὁ νεο-ελληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν περιορισμένη ἀντίληψη τοῦ μὴ φυσιο-λογικὰ ὀργανικοῦ ὄντος ποὺ εἶνε τὸ ρωμαϊκὸ κράτος, ἀφοῦ αὐτὸ μέρη μόνον ἀπὸ τὴ φυλὴ μας κλείνει στὰ σύνορά του. Ὡστόσο δὲν βλέπω νὰ μᾶς φαντάζει ὁ συγγραφέας γιὰ ἱμπεριαλιστὴς μέσα στὰ δυὸ αὐτὰ κεφάλαια, σὰν ποὺ τὸν κατακρίνανε κίολας.

Δὲν ζητᾷ κανενὸς ξένονα τὴν κατάκτηση ὁ εὐγενικὸς αὐτὸς Ἕλληνας, μόνον τὴν κατάκτηση τοῦ ἑαυτοῦ μας, νὰ αὐτὴ ζητᾷ καὶ ζητᾷ ἀκόμω νὰ μᾶς δείξει τὸ πὼς ὁ Ρωμῖος θὰ λάβει ἀκέρια συνείδηση τῆς φυλῆς του. Τὸ τρίτο κεφάλαιο εἶν' ἀφιερωμένο στὴν ἀνάπτυξη τῆς γνώμης τοῦ πὼς ἡ μόνη ἀληθινὴ πηγὴ Ζωῆς γιὰ τὸν Ἕλληνικὸ πολιτισμὸ εἶνε ἡ δημοτικὴ παράδοση ποὺ εἶνε ἓνα μὲ τὴν ψυχὴ τῆς φυλῆς μας. Δὲν συμφωνῶ ὥστόσο καὶ πολὺ μὲ τὸν Ἰδα πὼς ἂν δὲν ἔρχονταν ὁ Τοῦρκος νὰ μᾶς πνίξει, ἡ φυλὴ μας ποὺ ἔβαζε στὴν ἐποχὴ τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων πλώρη κατὰ ἓνα καινούργιο πολιτισμὸ, θὰ κατόρθωνε νὰ ἀναπτύξει ἀπὸ τότε δυνατὸ νεοελλη-νικὸ πολιτισμὸ, γιὰτὶ ἔχω τὴν ἰδέα πὼς στὰ δίσεχτα ἐκεῖνα χρόνια, τὸ ρω-μαϊκὸ ποὺ ἦταν χωρισμένο σὲ πολλὰ κρατίδια καὶ ἐπηρεασμένο πολὺ ἀπὸ τὸν βυζαντινὸ λογιωτατισμὸ—δὲν θὰ τὰ κατάφερνε νὰ ξεπετάξει τὸ ὁμορφο λουλουδί ἐνὸς πολιτισμοῦ ὁμαδικοῦ στηριγμένου πάνω στὴ δημοτικὴ παρά-δοση ποὺ θράφηκε ἀργότερα κάτω ἀπὸ τὴ σκληρὴ φτέρνα τοῦ τύραννου ποὺ χωρὶς νὰ τὸ θέλει καὶ οὔτε νὰ τὸ καταλάβει—τώρα μόλις ἄρχισε νὰ νιώθει κάτι—μᾶς ἔνωσε ἔτσι ὅλους τοὺς Ρωμῖους καὶ μᾶς ἀνάγκασε—ν' ἀποκτήσουμε πανελλήνια ἰδανικά.

Στὸ κεφάλαιο περασιμένα καὶ μελλόμενα μᾶς ἀποδεικνύει ὁ συγγρα-φέας σὲ χυπητὲς φράσεις τὴν ἐξάρτησή μας ἀπὸ τοὺς προγόνους μας καὶ τὴν παράδοση. Μὰ προσπαθεῖ τὴν ἴδια στιγμή νὰ μᾶς κάνει προσεχτικὸς σὲ τοῦτο, πὼς δὲν πρέπει καὶ ἡ παράδοση νὰ καταντῇ πρόληψη, γιὰτὶ τότε σβύνεται μέσα μας κάθε δημιουργία καὶ γι' αὐτὸ ζητᾷ μιὰ λυγερὴ ἰσορρο-πία μεταξὺ τῆς τελευταίας αὐτῆς καὶ τῆς παράδοσης.

Ὡστόσο ἂς μὴν ἔχει τέτοιους χιμαιρικὸς φόβους ὁ Ἰδας γιὰτὶ νο-μίζω πὼς ἡ παράδοση ποτὲ δὲ θὰ νικήσει τὴ δημιουργία. Μήπως καὶ ἡ ὕλη—τὸ ζωντανὸ—ἐκεῖνο ποὺ γένηκε ἀπὸ καὶ περασμένο, καὶ προηγούμε-νο—καὶ ὑπάρχει σήμερα—εἶνε δυνατὸ ποτὲ νὰ νικήσει τὸ πνεῦμα, τὴ Ζωή, αὐτὴν ποὺ κρύβει μέσα της τὴ δημιουργία, τὸ αἰώνιο γίνεσθαι; Πάντα στὴν παράδοση στηριγμένη ἡ δημιουργία μὰ καὶ πάντα βασιλίσσα. Κι' ἂς μὴ καταντᾷ ὁ Ἰδας τὸ λοιπὸν στὸ παράξενο συμπέρασμα πὼς γιὰ νὰ φτά-σει σὲ μιὰ τέτοια γόνιμη ἰσορροπία παράδοσης καὶ δημιουργίας ὁ ἄνθρωπος σὰν ζωντανὸς ποὺ εἶνε ἔχει ἀνάγκη νὰ λησμονήσει τὰ περασμένα καὶ πὼς ἡ λησμονιά αὐτὴ τὸν γονιμοποιεῖ καὶ τὸν ἐτοιμάζει νὰ ποθῇ τὰ ἐρχόμενα καὶ νὰ τὰ δημιουργήσει.

Ὁ συγγραφέας στὸ κεφάλαιο—ἀριστοκρατία πιστεύει πὼς ὄχι ἀπὸ κάτω παρὰ ἀπὸ πάνω θ' ἀρχίσει ὁ ξαναγεννημὸς καὶ βέβαια ἔχει δίκαιο μ' αὐτὸ ποὺ μᾶς λέγει, πὼς ἡ ἀριστοκρατία δηλαδὴ οἱ λίγοι ἐκλεκτοὶ τῆς φυλῆς μας ἀφοῦ μιὰ φορὰ ἀποκτήσουν καθάρια συνείδηση τῆς λαϊκῆς ψυχῆς θὰ κάνουν τὸ λαὸ νὰ τοὺς ἀκολουθήσει στὸ δρόμο ποὺ αὐτοὶ χαράζουν γιὰ τὸ

ξαναγεννημὸ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Θὰ προτιμοῦσα ὥστος ἂν μοῦ τὸ ἐπέ-
τρεπε ὁ ὅπως πού ἀνήκει στὸ σημεῖωμα αὐτὸ νὰ ἀντέγραφα δῶ μέσα τὰ ἴδια
λόγια τοῦ Ἰδα πού μ' αὐτὰ μᾶς δίνει ἓνα τέλεια ἀριστουργηματικὸ χαρ-
κτηρισμὸ τῆς ἀριστοκρατίας τῆς φυλῆς μας σὰν πού αὐτὸς πιστεύει πὼς
θὰ ὑπάρξει μιὰ μέρα καὶ πὼς θὰ νικήσει στὸν ὁμορφον ἀγῶνα γιὰ τὸ
πλάσιμο τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ τελειώνοντας τὴ μελέτη τοῦ αὐτῆ κυττάζει μὲ παραδείγματα πού
ἀναφέρονται στὴ συνολικὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους μας νὰ μᾶς δώσει ἀφορμὲς νὰ
σκεφτοῦμε πού πρέπει ὁ καθένας μας σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του νὰ
ἀφιερῶσει τὴν προσοχὴν του γιὰ νὰ μπορέσει ἔτσι νοτισμένος πᾶ ἀπὸ τὴ
δημοτικὴ παράδοση νὰ συντελέσει ὀριστικὰ στὸ ξαναγεννημὸ τοῦ νέου μας
πολιτισμοῦ.

«Κι αὐτὸς δὲ θὰ εἶνε οὔτε σὰν τὸν ἀρχαῖο, οὔτε σὰν τὸν πῶ ἀρχαῖο,
οὔτε σὰν τὸν βυζαντινόν, οὔτε καὶ σὰν τὸν Εὐρωπαϊκόν τὸν συγκαιρινόν. Κάτι
ἄλλο θὰ εἶνε πού θὰ κλεῖ καὶ πολλὰ ἀνατολίτικα στοιχεῖα.» Γιὰ μένα ἡ
ἀλήθεια τῆς σκέψης αὐτῆς ἔχει γιὰ συμβολικὸ ποιητικὸ ἀντίκρουσμα τὸ πολύ-
τιμο δημοτικὸ τραγούδι τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα πού ἔσμιγε μέσα του καὶ αἷμα
ἀνατολίτικο. Θὰ ἐπιθυμοῦσα ὥστος ὁ Ἰδας νὰ ἐπέμενε κάμποσο στὴ
δικαιολογία τῆς τελευταίας του αὐτῆς γνώμης καὶ πιστεύω, χωρὶς νὰ θέλω νὰ
τοῦ δείξω τὸ τί πρέπει νὰ κάνει, πὼς σὲ λίγο καιρὸ, χωρὶς καμμίαν ἀμφιβο-
λία, θὰ ἔχουμε τὴν ἐξήγησιν αὐτῆ γραμμένη ἀπὸ τὴ γερὴ πέννα του.

Κ. Ν. ΠΑΠΠΑΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ 1914

Ο ΝΕΟΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Ἡ ἐξέλιξις τῆς Φιλοσοφικῆς Σκέψεως δὲν εἶτανε, καὶ ἴσως ἀπὸ τὴ φύσιν
τῆς δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶνε ὁμαλὴ καὶ ὁμοιογενής. Ἀσίγητες κυματώσεις τὴν
χαρακτηρίζουν. Ἐκεῖνη ἡ κ ο σ μ ι κ ῆ —μὲ τὴν Πλατωνικὴ ἔννοιαν τῆς
λέξεως— ἀ ν τ ἰ λ ῆ ψ η (Weltanschauung) πού σήμερον φαίνεται πὼς ἰκα-
νοποιεῖ τέλεια τὴν ἄσβυστη δίψαν μας γιὰ ἐνότητα, γιὰ σύνθεσιν τῆς ἀνθρώ-
πινος γνώσεως σὲ ὅλες τὰς ἐκδήλωσάς της, αὐριο μᾶς φαίνεται ἐλαττωματικὴ,
λαθεμένη, καὶ ἀπορροῦμε κι' ἐμεῖς πὼς μᾶς ἱκανοποιοῦσε χτές.

Ἐδῶ καὶ μιὰ τριανταριά χρόνια ἀνω-κάτω, σχεδὸν ὁλόκληρη ἡ Σ κ έ-
ψ η τῆς Δύσεως, ἀκολουθῶντας τὴ Σ κ έ ψ η μᾶς διαλεχτῆς Φυλῆς, τῆς
Γαλλικῆς, καὶ ἐπηρεασμένη ἐννοεῖται καὶ ἀπὸ ἄλλες σημαντικὰς γενικότερας
αἰτίαι, ὅπως καὶ κ α τ' ἐ ξ ο χ ῆ ν ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴν πρόοδον τῶν θετι-
κῶν ἐπιστημῶν μὲ τὰ ἐπακόλουθά τους, παρουσίασε γιὰ μιὰ στιγμὴ
μιὰ σταθερότητα ἰσορροπίας, καὶ μιὰ αὐτοπεποιθισμένη γιὰ τὸ μέλλον,
πού μᾶς παραξενεύουν ἐμᾶς τοὺς σημερινούς, πού ζοῦμε σὲ ἐποχὴ ἀναρχίας
καὶ ζύμωσης, πολὺ πιθανὸ ἐποχὴ μεταβατικὴ. Ἡ κυριαρχία τοῦ θετικισμοῦ
εἶτανε τόσο δυνατὴ—φαινόμενο κι' αὐτὸς ἀντίδρασις στὸν σπιριτουαλισμὸ
πού προηγίθηκε—ἡ ἀνάμειξίς του σὲ ὅλα τὰ εἶδη καὶ μάλιστα στὴ Λογο-
τεχνία τόσο στενὴ, χάρις στὴ δυνατὴ ἐπίδρασιν ἑνὸς Ρενάν ἢ ἑνὸς Ταῖν, πού
γιὰ μιὰ στιγμὴ οἱ περισσότεροί νομίσανε πὼς κάθε πρόβλημα βρῆκε ἢ
θὰ βρεῖ ὀριστικὰ τὴ λύσιν του, καὶ πὼς τελειωτικὰ πᾶ θὰ ἔχουμε μ' αὐτόνε.
Μὰ ἡ Ζωὴ—Π ρ α γ μ α τ ι κ ὴ τ η τ α, πού εἶνε πλατύτερη ἀπὸ τὴν πλατύ-

τερη ἴσα μὲ σήμερα φιλοσοφικὴ ἢ μεταφυσικὴ Σύνθεσις, καὶ πλουσιότερη ἀπὸ τὴν πλουσιότερα προικισμένη ἀνθρώπινη διάνοια, ἔδειξε ἀγάλια-ἀγάλια τὶς χῶρες πού μένανε ἔξω ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Θετικισμοῦ, καὶ σημειῶνε τὶς ἐκδηλώσεις πού δὲ μπορούσε νὰ συλλάβει καὶ νὰ διαιστανθεῖ τὸ θετικιστικὸ πνεῦμα, γιὰ τὴν τέτοια εἶνε ἡ φύσις του.

Καὶ αὐτὲς εἶτανε οἱ αἰτίες πού κλονίσανε τὴν πίστιν στὸ Θετικισμό, διαλεκτικῶνε καὶ ἀνώτερον μυαλῶνε, καὶ μυαλῶνε τοῦ «πέρα ἀπὸ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό». Μὰ καὶ μιὰ ἄλλη αἰτία ὄχι ἀπὸ τὶς περὶ ἀσήμερες αὐτοῦ τοῦ κινήματος, μού φαίνεται πὼς πρέπει νὰ θεωρηθεῖ καὶ ὁ Πεσισμὸς, παιδὶ τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Ντετερμινισμοῦ πού δὲ μᾶς ἄφινε καμμιὰ παρηγοριά, καὶ καμμιὰ ἀπὸ τὶς ὁμορφες ἐκείνες αὐταπάτες πού μ' αὐτὲς μᾶς ἐνανούρισε ὁ Ρουσεϊκὸς Νατουραλισμὸς καὶ ὁ νεώτερος ρωμαντισμὸς. Μὰ γιὰ πολλοὺς καὶ γιὰ κείνους πού ἀπὸ ἰδιοσυγκρασίαν ἔχουνε ἐνασχόλησις μὲ προβλήματα ἡθικῆς, εἶτανε ἡ ἔλλειψις κάθε πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Θετικισμοῦ στοὺς ἀγαπημένους τῆς φύκους δόξης, πού τοὺς ἔκαμε νὰ τὸν ἐγκαταλείψουνε, καὶ νὰ κυτᾶζονε νὰ προσανατολιστοῦνε σὲ ἄλλους ὁρίζοντες τοῦ ἄγνωστου, καὶ τοῦ ὑπερφυσικοῦ. Ἀλλωστε κάθε τυραννία γεννᾷ ἐπανάστασις, κάθε πίεσις φέρνει ἀντίδρασις. Ἔτσι καὶ ἡ φαινομενικὴ τυραννία τῆς καθάριας Σκέψεως, ἐγέννησε τὴν ἐπανάστασις τοῦ Αἰσθηματισμοῦ· πράγμα ὃχι ἀσυνείθιστο στὴν ἱστορίαν τῆς Σκέψεως. Ὁ Ρατσιοναλισμὸς τοῦ 18ου αἰῶνα γέννησε τὸν αἰσθηματολόγονα του ραλισμὸ (Ρουσσὸ) - Ρωμαντισμὸ, τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 19ου καὶ τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ προηγούμενου. Καὶ ἔτσι σιγὰ-σιγὰ, μυαλὰ ξεχωρὰ καὶ βουλητικὰ, ἀπὸ τὴ Θεολογίαν ἴσα μὲ τὴν τέχνην, ἀρχινοῦνε νὰ ἐκδηλώνονται πρωτότυπα καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν κυρίαρχη ἐπίδρασις τοῦ Θετικισμοῦ.

Μὰ κοντὰ στὶς καθάρια ἰδανικὰς αἰτίες πού πρῶτες αὐτὲς γεννήσανε τὸ ἀντιθετικιστικὸ-ἀντιδιανοητικὸ κίνημα, μπήκανε στὴ γραμμὴ καὶ ἄλλα κατώτερα, ταπεινότερα, πρακτικότερα ἐλατήρια. Καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ, τὰ πολιτικὰ, δὲν παίζανε καὶ δὲν παίζουνε βέβαια τὸν περὶ ἀσήμερον ρόλο.

Σήμερα, καὶ λέγοντας σήμερα ἐννοοῦμε τὰ τελευταῖα δέκα χρόνια πάνω-κάτω, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς πὼς τὸ κίνημα αὐτὸ τὸ αἰσθηματολόγονα θρησκευτικὸ-μυστικιστικόν, συστηματοποιήθηκε καὶ ἀποκρυσταλλώθηκε. Κι' ἔτσι ἡ σύγχρονη Γαλλικὴ Σκέψις, στὸ μοναδικόν της καθρέφτη τὴ Λογοτεχνίαν χαρακτηρίζεται, μερικὰ τοῦλάχιστο, μυστικὸ παθητικόν, πού μὲ ἀδρὲς γραμμὲς ἐκδηλώνεται στὴν ποιητικὴ δημιουργίαν ἑνὸς Ζάμς, ἑνὸς Κλωντέλ καὶ ἄλλων.

Καὶ λέγοντας Μυστικισμόν, δὲν ἐννοῶ τὸ συστηματικὸ φιλοσοφικὸν Μυστικισμόν ἑνὸς Πλωτίνου, μὰ ἓνα Μυστικισμόν μὲ τὴ γενικώτερη ἐννοία τῆς λέξεως, πού grosso modo τὸν χαρακτηρίζει, ἡ κλίσις στὸ μυστικόν, ἡ ἀγάπη τοῦ ὑπερφυσικοῦ καὶ ἡ κατάταξις τῆς καθάριας Σκέψεως στοὺς δευτερεύοντες παράγοντες τῆς Γνώσεως.

Τὸ ρεῦμα αὐτὸ βρῆκε τὴν ἐπίσημη καθιέρωσίν του καὶ τὸ μεγαλειότερον στήριγμά του στὴν Μπερζονικὴ φιλοσοφίαν τῆς Διαισθησεως. Βέβαια καὶ προτίτερα ἀκόμη δὲν τοῦ λείπανε τὰ στηρίγματα· ἡ φιλοσοφία

τοῦ Τζαϊμς· καὶ κάποια θεοσοφιστικά ρεύματα ποὺ διατρέχουνε ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια τὶς ἀγγλοσαξωνικὲς χώρες, στοὺς δύο κόσμους, δὲν εἶνε ἀσήμαντοι συντελεστὲς στὸ σημερινὸ κίνημα τῆς Γαλλίας.

Ἄν ἤθελε κανεὶς νὰ ξετᾶσει τὶς χαρακτηριστικὲς τάσεις τοῦ Μυστικισμοῦ στὴ Γαλλία, θὰ τοῦ εὑρίσκει δυὸ κύριες: 1. Μὴ ἀρνητικὴ, καὶ 2. Μὴ θετικὴ.

Ἀρνητικὴ τὰση: Γκρέμισμα τοῦ ρατσιοναλιστικοῦ—θετικιστικοῦ ἰδεολογικοῦ καθεστῶτος, καὶ καταπολέμηση κάθε καθάριας διανοητικῆς τάσης—Ἐπιστημονικὴ Σκέψη—ποὺ ἔχει τὴν ἀπαίτηση νὰ βασιλεύει αὐταρχικά, καὶ νὰ ὑποτάξει στὴν πειθαρχία της καὶ κάθε ἄλλη ψυχικὴ ιδιότητα.

Θετικὴ τὰση: Θρόνιασμα τοῦ αἰσθήματος καὶ τοῦ ὑποσυνείδητου, ποὺ νὰ ὑποτάξει τὸν Πᾶν, στὶς ἀνάγκες του. Ψυχικὴ ἀτομικὴ καὶ ὁμαδικὴ γαλήνη, καὶ ἐνιαῖον κοινωνίας, ὅπως πάνω-κάτω τὸ φαντάστηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ μεσαιωνικὸ χριστιανικὸ καθολικὸ Ἰδανικόν.

ΠΑΥΛΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΙΚΑ ΜΑΣ ΚΙ' ΑΠΟ ΤΑ ΞΕΝΑ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Ἡ φιλοσοφικὴ σκέψη, ἡ ἰδεολογικὴ τὰση, ὅποια νᾶνε, εἶνε τὸ πᾶν στὸν κάθε ἄνθρωπο. Εἶνε τὸ πᾶν κ' εἶνε τὸ μόνο. Μ' αὐτὴ μετριοῦνται οἱ ἄνθρωποι, κ' ἡ μεγαλῆτερη ἢ μικρότερη ἔνταση της σ' ἓναν ἄνθρωπο εἶνε αὐτὸ ποὺ μᾶς κάνει νὰ τὸν θεωροῦμε μικρὸ ἢ μεγάλο. Εἶνε αὐτὴ ποὺ ἀποτελεῖ τὴ μυστικὴ δύναμη ποὺ βρίσκεται σὲ μερικὲς ἰδιοσυγκρασίες. Ἄν ἦταν διαφορετικὰ οἱ ἄνθρωποι ποὺ χειρίζονται εὐκολότερα τὰ λεξικά καὶ τὰ ἐργαλεῖα θάταν οἱ πρῶτοι, οἱ δυνατότεροι, ἐνῶ ἀκριβῶς τὸ ἐναντίο συμβαίνει. Ἡ Φιλοσοφικὴ ἀντίληψη, ἡ φιλοσοφικὴ ἀνησυχία, ἡ ἀνησυχία γιὰ τὰ προβλήματα τοῦ κόσμου, αὐτὰ εἶνε πάλι τὰ μέτρα μπρὸς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ φέρομε κάθε λογῆς συγγραφεῖς γιὰ νὰ τὸν γνωρίσουμε καὶ τὸν ἐκτιμήσουμε μὲ κάποια δικαιοσύνη. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο εἶνε πιθανὸ νὰ ξεφύγουμε κάπως ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῆς ὑποκειμενικότητος, διότι βέβαια θὰ κρίνουμε περισσότερο τὸ βαθμὸ τῆς φιλοσοφικῆς τὰσης καὶ ὅχι ἂν τὸ περιεχόμενον τῆς εἶνε ἢ ὅχι σύμφωνα μὲ τὶς δικές μας ιδέες.

Τὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη διαίρουνται σὲ δυὸ εἶδη, ἐκεῖνα ποὺ ἐκφράζουν τὴν ἀτομικὴ του σκέψη, καὶ ἐκεῖνα ποὺ πρόκειται νὰ φέρουν στὴ φαντασία τοῦ ἀναγνώστη μιὰ λησμονημένη εἰκόνα ἀπὸ τὸ παρελθόν, μιὰ εἰκόνα ἀπὸ κεῖνες ποὺ μὲ ἰδιαίτερη δύναμη ἐμάγεψαν τὸν συγγραφεῖς. Σ' αὐτὰ τὰ δυὸ μεγάλα θέματα, δηλαδὴ φιλοσοφικὴ σκέψη καὶ ἱστορικὴ ἀναπαράσταση, κινεῖται ὅλο τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη. Δὲν βρίσκονται μέσα στοὺς στίχους του οὔτε εἰκόνες βουκολικῆς, οὔτε ἄλλες περιγραφές, κ' οὔτε ἡ διατύπωση καμμιᾶς αἰσθηματικῆς φροντίδας γιὰ ἓνα ὁρισμένο ἄτομο. Καὶ πρέπει ἀμέσως νὰ πῶ ὅτι ὅχι μόνο ὅταν ἐκφράζει τὴ σκέψη του μὴ καὶ ὅταν πρόκειται νὰ μᾶς μεταφέρει στὴν παράδοξη ἐλληνιστικὴ ἐποχὴ ποὺ τόσο τὴν ἀγαπᾷ, ὁ Καβάφης εἶνε πάντοτε ὁ ἴδιος, ἀποδίδει πάντα κάθε σκέψη καὶ κάθε εἰκόνα μὲ τὴ σφραγίδα τῆς ἀτομικῆς του ὑπαρξῆς, τῆς ἀτομικῆς του ἰδιοσυγκρασίας. Μὲ ἀντίτιμο τὸν πόνο του καὶ τὴν ἀγάπη του μᾶς ἔχει ἀγοράσει τὰ ὅσα μᾶς προσφέρει.

Ἡ δύναμις τοῦ Καβάφης εἶνε ἀκριβῶς ὅτι ὅ,τι ἔχει γράψει φαίνεται σάν τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς διαπάλης ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὁποία μᾶς προδίδει τὸ ἀτομικό του αἶσθημα, τῇ δικῇ του σκέψῃ, καὶ κάμνει τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀπὸ ὅσα ἔχει νὰ πεῖ δὲν ἔχει πεῖ, παρὰ ἐλάχιστα, παρὰ ὅσα μόνον ἔτσι, ἡ μοῖρα του ἔφερε νὰ τὰ γράψει.

Τὰ ποιήματά του ποὺ πρόκειται νὰ μᾶς γνωρίσουν τὴν ἀτομικὴν τοῦ σκέψῃ κατέχονται ἐντελῶς ἀπὸ τὴν περιόδου ἀγωνία τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴν ἀγωνία γιὰ τὰ φιλοσοφικά προβλήματα τῆς ζωῆς, καὶ ἐκφράζουν τὴν ἐντύπωση καὶ τὸ συμπέρασμα ποὺ ἀπ' αὐτὴν ἔβγαλε ὁ Συγγραφέας.

Ἀφοῦ ἐπάλεψε καὶ ἔζησε, ἀποκόμισε ὁ Καβάφης ἀπ' αὐτῇ τοῦ τῆ δοκιμασία μιὰ ἀξιόπρεπη λύπη, μιὰ βαθειὰ κατανόηση ὅτι τὸ μοιραῖο εἶνε τὸ πᾶν, ὅτι τὸ κάθε τι γίνεται ὅπως ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ ὅτι τοῦ κακοῦ γιγνεύουν οἱ ἄνθρωποι νάλλάξουν τὸ ἐλάχιστο, καὶ ὅτι τοῦ κακοῦ μποροῦν νὰ ἐλπίζουν ἢ νὰ ἐπιθυμοῦν ἄλλα.

Ἔχει στὴν ψυχὴ τοῦ κρυμένους ἀγαπητοὺς βωμοὺς ὅπου κρατεῖ ἀγαπημένες ἀνάμνησες, τὴ μνήμη τῶν ὥραίων ποῦ ἐγνώρισε καὶ ποῦ ἔζησε καὶ τῶν ὁποίων ἀκούει συχνὰ τὴ μελαγχολικὴ φωνή :

Καὶ μὲ τὸν ἦχο των γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐπιστρέφουν

ἦχοι ἀπὸ τὴν πρώτη ποίησι τῆς ζωῆς μας—

σάμουσική, τὴ νύχτα, μακρυνή, ποῦ σβύνει.

(Φωνές)

Γι' αὐτὲς τὶς ἀνάμνησες ἔχει μιὰ τρυφερὴ λατρεία, δὲν θέλει ποτὲ νὰ τὶς λησμονήσει, ἢ λήθῃ εἶνε γι' αὐτὸν ἓνας κίνδυνος, καὶ μὲ ἀπόφαση θὰ γυρίσει πάντα στὶς πρώτες ἀγαπημένες χαρὲς. "Ἄλλως τε ξέρει πῶς οἱ αὐριανὲς ἡμέρες μεγάλα δὲν μᾶς κρύβουν ἂν καὶ αὐτὲς τὶς προσμένει μὲ ὑπομονὴ καὶ μὲ κάποια ὑστατὴ κρυφὴ ἐλπίδα. Κι' ὅταν πρόκειται νὰ ἐκφράσῃ αὐτὰ τὰ δυὸ σύμμικτα αἰσθήματα δηλαδὴ τὴ λύπη γιὰ τὸν ἀνίσχυρο ἄνθρωπο καὶ τὴν κρυφὴ ἀγάπῃ γιὰ τὰ πράγματα, ὁ Καβάφης γίνεται ποιητὴς ποὺ ἐκφράζει θαυμάσια τὴ νεώτερη αἰσθαντικότητα, ποὺ γγίζει τὶς περὶ κρυφῆς χορδῆς τῆς ζωῆς μας, καὶ γίνεται πράγματι ποιητὴς καὶ ποιητὴς τῆς ἐποχῆς μας, διότι τὶς μεγάλες γενικὲς φιλοσοφικὲς ἰδέες τὶς ἐκφράζει μέσον τῆς ἀτομικῆς του ἰδιοσυγκρασίας, καὶ μᾶς τὶς κάνει ἐντελῶς δικές μας, ἐντελῶς σημερινές, καὶ μὲ τὴν ἥσυχον φωνὴν ἔρχεται καὶ μᾶς λέγει ἓνα παράπονο, μιὰ λαχτάρα ποὺ οἱ σημερινοί, ποιὸς λίγο, ποιὸς πολὺ, ἔχουμε ὅλοι μέσα μας.

Ἐμπρὸς κυττάζω τὰναμένα μου κεριά.

Δὲν θέλω νὰ γυρίσω νὰ μὴ διῶ καὶ φρίξω

Τὶ γρήγορα ποῦ ἡ σκοτεινὴ γραμμὴ μακραίνει,

Τὶ γρήγορα ποῦ τὰ σβυστὰ κεριά πληθαίνουν.

(Κεριά)

Κ' ἐλπίζει στὶς καινούργες ἡμέρες, διότι ἔτσι π ρ έ π ε ι ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐλπίζει, καὶ παρακαλεῖ τὸ μελλούμενο, μὰ

ἢ εἰκὼν ἀκούει, σοβαρὴ καὶ λυπημένη,

ξεύροντας πῶς δὲν θάλλῃ πιά ὁ υἱὸς ποῦ περιμένει.

(Δήσις)

Κι' ἀπὸ τὴ διαρκὴ αὐτὴ ἐλπίδα μὲ τὴ διαρκὴ τῆς διάψευσης γεννιέται μέσα στὴ ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη μιὰ ἄπειρη λύπη, μιὰ ἄπειρη μελαγχολία, γι' αὐτὸ μᾶς δείχνει «Ἕνα Γέρο» ποῦ:

... συλλογιέται ἡ Φρόνησις πῶς τὸν ἐγέλα·
καὶ πῶς τὴν ἐμπιστευόνταν πάντα—τί τρέλλα—
τὴν ψεύτρα ποῦ ἔλεγε: «Αὔριο. Ἐχεις πολὺν καιρὸς» (Ὁ Γέρος)

Καὶ ἔτσι γίνονται οἱ ψυχές τῶν γερόντων:

... Σαστισμένες κι' ἀντιφατικές
ψυχές, ποῦ κάθονται—κωμικοτραγικές—
μὲς στὰ παληὰ των τὰ πετσία τ' ἀφανισμένα.
(Ἡ ψυχές τῶν Γερόντων)

Ξέρει ὅτι τοῦ κάκου:

Θαρροῦμε πῶς μ' ἀπόφασι καὶ τόλμῃ
θ' ἀλλάξουμε τῆς τύχης τὴν καταφορὰ
κ' ἔξω στεκόμεθα ν' ἀγωνισθοῦμε.
Ἄλλ' ὅταν ἡ μεγάλη κρίσις ἔλθει,
ἡ τόλμῃ κ' ἡ ἀπόφασίς μας χάνονται· (Τρῶες)

Κι' ἄλλοι λέει ὅτι χαμένοι εἶνε οἱ κόποι ἐκείνων ποῦ πασχίζουν γιὰ
καινούργια, γιὰ καλλίτερα:

Καινούριους τόπους δὲν θὰ βρεῖς, δὲν θὰ βρεῖς ἄλλες θάλασσες.
Ἡ πόλις θὰ σὲ ἀκολουθεῖ. Στους δρόμους θὰ γυρνᾷς
τοὺς ἴδιους Γιὰ τὰ ἄλλου—μὴ ἐλπίζεις.—
Ἔτσι ποῦ τὴν ζωὴ σου ρήμαξες ἐδῶ
στὴν κώχῃ τούτῃ τὴν μικρὴ, σ' ὅλην τὴν γῆ τὴν χάλασες.
(Ἡ Πόλις)

Ἄλλῃ καταστροφῇ, ποῦ δὲν τὴν φανταζόμεθαν
ἐξαφνική, ραγδαία πέφτει ἐπάνω μας,
κι' ἀνέτοιμους—ποῦ πιά καιρὸς—μᾶς συνεπαίρνει.
(Τελειωμένα)

Κι' ἀπ' αὐτὴ του τὴν ἀπογοήτεψη καὶ τὴν σκληρότητα τῆς εἰμαρμένης
γεννιέται μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ μιὰ ἄπειρη νευρικότητα κάτι τι σὰν
ἐπιθυμιά νὰ ζητήσῃ μιὰ λύση ἔστω καὶ σὲ μιὰ καταστροφῇ:

Γιατὶ ἀδειάζουν γρήγορα οἱ δρόμοι κ' ἡ πλατέες,
κι' ὅλοι γυρνοῦν στὰ σπίτια τους πολὺ συλλογισμένοι;

Γιατὶ ἐνύχτωσε κ' οἱ βάρβαροι δὲν ἦλθαν.
Καὶ μερικοὶ ἐφθασαν ἀπ' τὰ σύνορα,
Καὶ εἶπανε πῶς βάρβαροι πιά δὲν ὑπάρχουν.

Καὶ τώρα τί θὰ γένουμε χωρὶς βαρβάρους.
Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν μιὰ κάποια λύσις.

(Περιμένοντας τοὺς Βαρβάρους)

Σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο ποίημα ὁ ποιητὴς προδίδει τὴ λυπηρὴ ἀγωνία
του, ὅλη τὴν ἀμφιβολία τῆς ψυχῆς του γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πεπρωμένο.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πείρα τῆς ζωῆς δὲν ἔβγαλε μόνο πικρία ὁ ποιητὴς,
ἔβγαλε καὶ ἓνα συμπέρασμα, μιὰ πραχτικὴ διδασκαλία ποῦ μᾶς δίνει τὴ

λύση πού βρίσκει αὐτὸς γιὰ τὴν καθημερινή ζωή. Ναί λέγει οἱ μέρες πού θ' ἄρθουν, δὲν θὰ φέρουν πιὸ ὁμορφες ὥρες, ναί τὸ μέλλον δὲν εἶνε καλλίτερο ἀπὸ τὸ παρελθόν, μὰ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ βρεῖ ἀπόλυτη παρηγοριά στὴν καθημερινή φροντίδα, στὴν ἴδια τὴν προσπάθεια πού πρέπει κανεὶς νὰ τὴν ἀγαπάει ξέχωρα ἀπὸ τὸν σκοπὸ πού κυνηγοῦσε, καὶ πού δὲν πειράζει ἂν εἶνε ἄφραστη ἀφοῦ ἔτσι εἶτανε γραφτό:

Ἄλλὰ μὴ βιάζης τὸ ταξεῖδι διόλου.
Καλλίτερα χρόνια πολλὰ νὰ διαρκέσει·
καὶ γέρος πιά ν' ἀράξεις στὸ νησί,
πλούσιος μὲ ὅσα κέρδισες στὸν δρόμο,
μὴ προσδοκῶντας πλούτη νὰ σὲ δώσει ἡ Ἰθάκη.

Ἡ Ἰθάκη σ' ἔδωσε τ' ὥραϊο ταξεῖδι.
Χωρὶς αὐτὴν δὲν θ' ἄβγαίνες στὸν δρόμο.
Ἄλλα δὲν ἔχει νὰ σὲ δώσει πιά.

Κι' ἀνπτωχικὴ τὴν βρεῖς, ἡ Ἰθάκη δὲν σὲ γέλασε.

Ἔτσι σοφὸς πού ἔγινες, μὲ τόση πείρα,

Ἦδη θὰ τὸ κατὰλαβες ἡ Ἰθάκες τί σημαίνουν. (Ἰθάκη)

Βέβαια δὲν ἔχω τὴν ἀξίωση πὼς ἔδωκα τέλεια εἰκόνα τῆς σκέψης τοῦ ποιητῆ μὰ ἐλπίζω ὅτι ἀπὸ τὰ λόγια μου θὰ μπορέσει καθεὶς νὰ ἐννοήσῃ ποιά βαθειὰ καὶ λυπηρὴ συνάμα φιλοσοφικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς προδίδουν τὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη. Γι' αὐτὸ παρέθεσα καὶ πολλὲς περικοπὲς γιὰ νὰ μπορέσει καθεὶς μονάχος του νὰ ἐχτιμήσῃ τὴ λεπτὴ ἀπλότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἐκφράζονται οἱ ὥραϊες αὐτὲς ἰδέες καὶ πόση ἀτομικότητα ὑπάρχει σ' αὐτές, πὼς κάθε γραμμὴ προδίδει ἕναν ὀλάκαιρο ζωντανὸ ἄνθρωπο, μιὰ δυνατὴ σκέψη, μιὰ ἐπίμονη θέληση. Ἡ φόρμα τοῦ ποιητῆ, ὁ ἀπλὸς ἱαμβὸς πού μεταχειρίζεται εἶνε βέβαια τὸ πειὸ ταιριασμένο μέτρο γιὰ τέτοια διανοήματα, καὶ δὲν πιστεύω νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ μείνῃ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη του χάρη.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὡς τὸ ξαναποῦμε, πού δίνει στὸν Καβάφη τὴν ἐξαιρετικὴν θέση ποῦχει στὴ σύγχρονή μας φιλολογία εἶνε ὅτι ὁλόκληρό του τὸ ἔργο διαπνέεται ἀπὸ μιὰ βαθειὰ καὶ συγκινητικὴ φιλοσοφία, φιλοσοφία βγαλμένη μέσα ἀπ' τὴ ζωὴ, ἀπ' τὰ σπλάχνα τῆς ἰδίας ζωῆς του, καὶ ὅτι αὐτὴν τὴ σκέψη τὴ διατυπώνει ὁ συγγραφέας μέσον τοῦ πρίσματος τῆς ἰδίας του ἀτομικότητας, δίνοντάς της τὴς ἀποχρώσεις τῆς ἰδίας του αἰσθαντικότητας. Ἄν ἔχει δὲ κανεὶς καὶ νὰ τοῦ παραπονεθεῖ, εἶνε ὅτι τὸ ἔργο του εἶνε βραχύ, ὅτι δὲν ἔγραψε περισσότερα, μὰ ἴσως τὸ εἶδος τῶν ποιημάτων του εἶνε τέτοιο πού νὰ δικαιολογεῖ τὴν ὀλιγογραφία του.

Σὲ μιὰ ἄλλη σειρὰ ποιημάτων του ὁ Καβάφης φέρνει μπρὸς μας σκηνογραφίες, κομμάτια ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ἐποχῆς πρὶν ἀπὸ τὴν κατάκτηση τῶν βορείων λαῶν καὶ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἀπ' αὐτὴν τὴν «ἐλληνιστικὴν» ἐποχὴ πού δημιούργησε στὴν Αἴγυπτο, Συρία, Ἑλλάδα, Μικρὰ Ἀσία καὶ Ἰταλία ἕνα πλούσιο, λεπτότατο μὰ καὶ κουρασμένο πολιτισμό. Σ' αὐτὰ ἀνήκουν «Τὰ Ἐπικίνδυνα», «Ἡ δόξα τῶν Πτολεμαίων», «Φιλέλλην», «Ἡρώδης Ἀττικός», «Ἀλεξανδρινοὶ Βασιλεῖς», «Εὐρύωνος Τάφος», «Λυσίου Γραμματιστοῦ Τάφος».

Ἦταν φυσικὸ νὰ ἐλκύσει τὸν Καβάφη ἰδιαίτερα αὐτὴ ἡ ἐποχὴ πού τὴν

διακρίνει από τη μιά μεριά ή exaspération του παλαιού ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἕως στίς πύλινες του ἐκφάνσεις καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μιά μεγάλη ἀνησυχία τῶν πνευματικῶν τάσεων, μιά προσπάθεια τοῦ καθενὸς ἀπομονοῦν νὰ προσανατολισθεῖ μέσα στίς καινούργιες θρησκευτικὲς καὶ πολιτικὲς ἰδέες.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζήσαν κλεισμένοι σὲ σπῖτια, καὶ κἀμαρες, καὶ ποὺ συνείθισαν νὰ βρίσκουν τοὺς πειρὸ ἀνοιχτοὺς ὀρίζοντες τοὺς στὴ φαντασία τοὺς μέσα καὶ στὰ βιβλία ποὺ διάβασαν, σ' ἐκείνους ποὺ εἶνε τέλεια προϊόντα τῆς νεώτερης κάπως βιβλιώδους ἀνατροφῆς (ἰδιαίτερα τῆς ἑλληνικῆς), δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀρέσει αὐτὴ ἡ προτίμηση τοῦ Καβάφη γιὰ τὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ καὶ νὰ τοὺς συγκινήσουν τὰ ποιήματά του ποὺ τὴν ἀναπολοῦν. Ἐνῶ τὰ φιλοσοφικὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη δὲν μπορεῖ παρὰ ν' ἀρέσουν στὸν καθένα. Ἴσως ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν ἀμετάτρεπτα νὰ τοὺς συγκινήσει ὁ ποιητὴς εἴτε μὲ περιγραφεῖς τῆς φύσης εἴτε μὲ ἐρωτικὲς ἐξομολογήσεις δὲν θάβρουν στὰ ἱστορικά του ποιήματα τὴ χάρη καὶ τὴν ποίηση ποὺ πραγματικὰ κλείνουν μέσα τους.

Γ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

ΟΙ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ ΤΟΥ κ. ΑΡΙΣΤΟΥ ΚΑΜΠΑΝΗ

Ὁ κ. Ἀριστοῦς Καμπάνης, ἕνας ἀπὸ τοὺς διαλεχτοὺς μας συνεργάτες στὴ ΝΕΑ ΖΩΗ, ἐχάρισε μὲ τίς Ἐπιφυλλίδες του στὴ «Νέα Ἑλλάδα», ἓνα πολύτιμο δῶρο στὴ Σκεπτόμενη Ρωμοσύνη: Μιά συνολικὴ κριτικὴ καὶ ἱστορικὴ ταυτόχρονα ἐργασία ἀπάνω στὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία, ἐργασία ποὺ ἀπὸ ὅσα ξέρω, μᾶς ἔλειπε ἴσα μὲ σήμερα. Μ' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ πῶ πὼς οἱ μελέτες τοῦ κ. Ἀριστοῦ Καμπάνη ἀποτελοῦνε μιά τέλεια καὶ ἄψογῃ ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Ὅχι! Αὐτὴ θὰ μᾶς τὴ χάρισει ἴσως—ἐμεῖς τουλάχιστο ἡ Νεοζωϊστικὴ ὁμάδα τὸ ἐλπίζομε καὶ τὸ εὐχόμαστε—ἀργότερα, σὰν δοθοῦνε ὅλες ἐκεῖνες οἱ ἀπαραίτητες συνθήκες γιὰ βαθὺ στοχασμὸ καὶ γιὰ τελειότερη ἐπεξεργασία τοῦ ἔργου ποὺ θὰ παρουσιαστῇ τότες πιά μὲ τὴν τελειωτικὴν του ἀποκρυσταλλωτικὴ μορφή. Μὰ κι' αὐτὸ ποὺ ἔγινε λίγο δὲν εἶνε μιά γαλερία ἀπὸ πορτραῖτα, ἀλλὰ πλούσια χρωματισμένα καὶ ἄλλα μὲ λιτὲς γραμμὲς ποὺ κάνουνε τὰ τελευταῖα νὰ μᾶς εἶνε κάποτε συμπαθητικότερα ἀπὸ τὰ πρώτα. Ἐν' ἀπ' αὐτὰ ὁ Χρηστομάνος. Ἀναδημοσιεύομε μερικὰ κομμάτια:

Εἶνε πιθανὸν ὅτι ὁ Χρηστομάνος εἶδε περισσότερον μαύρην τὴν πραγματικότητα. Ἀλλ' εἶδε «διὰ μέσου τῆς ἰδιοσυγκρασίας» του, ὥπως εἶπεν ὁ Αἰμίλιος Ζολά ὀρίζων τὸν ρεαλισμόν. Εἶδε περισσότερον μὲ τὸ ἐνστικτόν. Εἶδε μὲ τὴν ὠραιότητα τοῦ προσώπου καὶ μὲ τὴν κακοσχημίαν τοῦ σώματος του. Εἶδε μὲ τὸ σῶμά του καὶ μὲ τὴν ψυχὴν. Μὲ ὅλην τὴν πικράν του διάθεσιν, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλην του τὴν παιδικὴν κατάπληκτον περιέργειαν.

Καὶ ποῖα μαγικά τοπία αἱ περιγραφαὶ τῆς Ἀττικῆς εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Χρηστομάνου! Καὶ πόσα λυρικὰ ἰντερμέδια ἀτίμητα διακόπτουν τὴν ἡρεμίαν, ἀπαλὴν, σοφὴν διαύγειαν εἰς τὴν «Κερένιαν Κούκλαν». Ὁ συγγραφεὺς ἐπεμβαίνει κάπου-κίπου διὰ νὰ προειδοποιήσῃ τὸν ἀναγνώστην διὰ μίαν τραγικὴν συνέπειαν ἐνὸς γεγονότος. Ἡ ἐπέμβασις αὐτὴ τοῦ συγγραφέως ἀντικαθιστᾷ τὰ χορικά εἰς τὸ δραματικὸν μυθιστόρημα περὶ τοῦ ὁποῖου ὁμιλοῦμεν. «Καὶ ἡ Μοῖρα ἄκουσε τὰ λόγια τοῦ Νίκου καὶ εἶπεν: "Ἄς ξημερώσῃ καὶ γιὰ σῆς μιά μέρα, παιδιά μου, γιὰτὶ γλήγωρα πάλι θὰ βραδύσῃ γιὰ πάντα.» (Ἐκρένια κούκλα).» Ἐκδοσις Λογοτεχνικῆς Βιβλιοθήκης Φέξη. Σελὶς 139). Πόσον ἐσωτερισμόν, πόσῃ ψυχικότητι ἔχει τὸ ἐπεισόδιον «Τὰ τρία κεράκια»,

καὶ ποῖον μυστικὸν ἡμίφως ῥίπτει μέσα εἰς τὴν ρεαλιστικὴν αὐτὴν ἠθογραφίαν, καὶ πρὶν ἀπ' αὐτὸ ἡ γέννησις τοῦ μικροῦ, ἡ γέννησις τῆς «Κερένιας κούκλας», καρποῦ ἁμαρτωλῆς νυκτὸς τοῦ τὸ πρόσωπόν της, ἔλεγε, ἦτον τὸ πρόσωπον τῆς ἀποθανούσης ἀπὸ τὴν συζυγικὴν ἀπιστίαν πρώτης γυναικός. Ποία παράδοξος ἐκδήλωσις ἀπὸ τὴν Νέμεσιν ἐκδικήσεως.

Ἡθογραφία λεπτολόγος καὶ μαζὺ λυρικὸν ἔργον, δρᾶμα καὶ μαζὺ μυθιστόρημα ἡ «Κερένια κούκλα» εἶνε τὸ ἔξοχον καὶ τὸ μόνον Ἀθηναϊκὸν μυθιστόρημα. Ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Βιζυηνοῦ κανεῖς Ἑλλήν πεζογράφος δὲν μᾶς ἔδωκε παραλληλίας συγκινήσεις.

Ἡ «Κερένια κούκλα» εἶνε τὸ καλύτερον ἔργον τοῦ Χρηστομάνου. Ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ παραβλέψῃ τὰς ἀρετὰς τοῦ διαλόγου καὶ τὴν ὑπέροχον μαεστρίαν τῶν «Τριῶν φιλιῶν», ἀποβλέπων εἰς τὴν κάποιαν τῶν μελοδραματικότητων καὶ εἰς τὴν ιδέαν ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐκμεταλλεύεται περισσότερον τοῦ πρέποντος τὴν συγκίνησιν, ἀπὸ ὥρισμένα πράγματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοῦ. Ἡμπορεῖ νὰ θεωρήσῃ τὴν «Αὐτοκράτειραν Ἐλισάβετ» ὡς ἓνα βιβλίον καλογραμμένον, γεμᾶτον ἀπὸ μελάγχολον Μεσημβρινὸν λυρισμόν, ἀλλ' ὅχι ἐπαρκῶς Χρηστομάνειον, μὲ κάποιαν φανερωτέραν τοῦ πρέποντος Δ' Ἀνουντσιανὴν ἐπίδρασιν. Ἀλλ' ἡ «Κερένια Κούκλα» ὥρισμένως εἶνε τὸ πρῶτον ἄξιον καὶ μέχρις ὥρας τὸ μόνον Ἑλληνικὸν ἀστικὸν μυθιστόρημα. Σχεδὸν κανεῖς ἄλλος ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας συγγραφεῖς μέχρις ὥρας δὲν ἠθέλησε νὰ μελετήσῃ τὴν ζωὴν τῶν Ἀθηνῶν—τοῦ μεγάλου τούτου χωνευτηρίου κάθε ἀρετῆς καὶ κάθε κακίας τῆς φυλῆς. Ὅλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ μᾶς περιγράψουν τὴν ζωὴν τοῦ χωριοῦ, τοῦ κάμπου καὶ τοῦ βουνοῦ. Καὶ δὲν περιφρονῶ τὴν φιλολογίαν αὐτὴν, ἡ ὁποία ἔδωκε τὸ τεράστιον ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη, τίς «Ἱστορίες» τοῦ Βλαχογιάννη, τὴν «Λυγερὴν» τοῦ Ἀντρέα Καρκαβίτσα. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὁ Χρηστομάνος μᾶς ἄνοιξε νέον δρόμον. Ὅσοι πιστεύουν εἰς τὰς δυνάμεις τῶν, ἃς ἐπιχειρήσουν νὰ κάμουν κατ' ἁλλογον τὸ ὅτι ἔκαμεν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐτραγουδοῦσεν ἐν τούτοις, πέραν κάθε πραγματικότητος, μουσικά, ὑπερούσια, ἄλλοτε ἔτσι :

Στὸ πέλαος κόκκινο πανί...

Ἄχ, κόκκινο πανὶ στὸ βραδινὸ τὸ πέλαος...

στά κουρασμένα κύματα τ' ἀκοίμιστα

Καράβι, καραβάκι !

Γιὰ ! τὸ πανὶ του πῶς φρουσκώνει

ταχύπορο πῶς πελαγώνει !...

Καράβι, καραβάκι !

Ῥιμέ ! στ' ἀπόμακρα ποῦ πᾶς ;

Καὶ πίσω δὲν τηρᾷς...

Καὶ δὲν γυρίζεις πειά...

Νά ! ἔφυγε καὶ πάει...

πάει, πάει, πάει...

Τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἥλιου τὰ κόκκινα φιλιὰ

τὰ πῆρε ὅλα μαζὺ του,

καὶ τῆς χαρᾶς τὰ γέλια -κι' ἔβαψε τὸ πανὶ του...

Ἐκεῖνο ποῦ θὰ ζητοῦσε κανεῖς ἀπὸ τὸν κ. Ἀριστο Καμπάνη, θὰ εἶτανε μιὰ συνολικὴ ἐπισκόπησις τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, ποῦ σ' αὐτὴ νὰ μᾶς δίνει γενικὰς ὁδηγήτρες γραμμὰς γιὰ νὰ μπορούμε νὰ ζητήσουμε τὴ μορφή καὶ τὸν προσανατολισμό της, μιὰ μελέτη τῆς ψυχικῆς κατάστασης τοῦ Νεοέλληνα ποῦ μέσα σ' ἓνα αἰῶνα πῆρε τόσες μορφὰς ἄν καὶ στὸ βάθος κράτησε τὸ θεμελιώδη τόνο τῆς Φυλῆς. Μονάχα μὲ τέτοια μέθοδο - ἔτσι μοῦ φαίνεται τουλάχιστο—θὰ μπορούσε κανεῖς νὰ ξηγήσῃ καὶ συσχετίσει μορφὰς ἀνόμοιες καὶ ἴσως ἀντιφατικές, ἓνα Παπαδιαμάντη, ἓνα Ροῖδη, ἓνα Χρηστομάνο, ἓνα Βλαχογιάννη.

Ἡ μελέτη τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς διαφορᾶς πού παρουσιάσανε καὶ ἀκόμη καὶ σήμερα ἴσως παρουσιάζουνε μὰ σὲ μικρότερο βαθμό, οἱ ἑλληνικὲς ομάδες στὰ διάφορα γεωγραφικὰ σημεῖα θὰ ἔχουνε πολὺ φῶς στὴν πολύμορφη ψυχικὴ ἐκδήλωση πού λέγεται Λογοτεχνία, καὶ θὰ ἐξηγοῦσε ἀρκετὰ τὶς διαφορὰς πού ἔδειξε λ. χ. ἡ ἑφτανησιακὴ δ η μ ι ο υ ρ γ ι α μὲ τὴν ἀθηναϊκὴ. Ἐννοεῖται πὼς σ' ὅλα αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖ κανεὶς καὶ τὶς ξένες Λογοτεχνίες πού ἀνάλογα μὲ τὴ χρονικὴ στιγμὴ ἐπηρεάσανε διαδοχικὰ τὴ δική μας.

Βέβαια, μιὰ τέτοια γραμματολογικὴ ἐργασία θὰ ἀπαιτοῦσε νὰ πάει κανεὶς καὶ περὶ μακριὰ· θὰ ἔπρεπε νὰ παρουσιάσει πρῶτα-πρῶτα τὴ φυλετικὴ μας μ α ν τ α λιτὲ στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, πού δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν καμμιά διανοητικὴ κίνηση, ἔξω ἀπὸ κάτι μονομερεῖς ἐκδήλωσες χάρις σὲ μερικὲς δυνατὲς προσωπικότητες τῆς Φυλῆς μας, καὶ ἀπὸ μιὰ φυτοζωϊκὴ ἐκκλησιαστικὴ κίνηση. Μὰ κοντὰ σ' αὐτὸν τὸν φ ω λ α σ μ ὸ τοῦ ἐπίσημου Πνεύματος νὰ μᾶς δεῖξει τὴ ζύμωση τῆς λαϊκῆς ψυχῆς πού αὐτὴ ὑποσυνειδητὰ καὶ σοφά, μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ σοφία τοῦ ὑποσυνείδητοῦ καὶ τῆς Ζωῆς ξεδηλώθηκε στὴ δημοτικὴ ποίηση, τὸ ἀγνὸ ἀνθρώπου τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ, σφιχτοδεμένη μὲ τὸ θανάσιμ ὄργανο ἑκφρασης, τὴ δημοτικὴ μας γλῶσσα. Γι' αὐτὴ, ὁ κ. Ἀριστος Καμπάνης φαίνεται πὼς δὲν ἔχει τὴ λατρεία πού τῆς ἔχουνε οἱ δημοτικιστές. Ἡ συνολικὴ ἐντύπωση ἀπὸ τὶς μελέτες του εἶνε πὼς στὴν π ρ ὀ ζ α πρέπει ἡ καθαρεύουσα νὰ πάρει τὴν πρώτη θέσι καὶ νὰ ἐπηρεάσει τὴ δημοτικὴ· ἔτσι τοῦλάχιστο φαίνεται σ' ἓνα μέρος τῆς μελέτης του γιὰ τὸν Κωστὴ Παλαμᾶ :

Πρὸ παντὸς ἓνα πρῆγμα θὰ ὑπενθυμίσω εἰς τὸν διδάσκαλον, τοῦ ὁποίου, ἀπὸ λίγο ὥς πολὺ —καθὼς εἶπε μίαν ἡμέραν ὁ κ. Ἰωάννης Γρυπάρης—εἴμεθα μαθηταί: Ὅτι ὑπάρχει κάποια διαφορὰ μεταξὺ πεζοῦ καὶ ἐμμέτρου λόγου καὶ ὅτι εἰς τὴν Ποίησιν ἐπιτρέπονται ἀκολασίαι (ἄδειαι, ἂν θέλετε) τοῦ ὁ λόγος ὁ πεζὸς δὲν ἀνέχεται. Ὅτι, ἂν δὲν ἀπατώμαι, οὔτε εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα οὔτε εἰς τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην ἀφομοιωθὴ ποτὲ ἡ γλῶσσα τῆς Ποιήσεως πρὸς τὴν γλῶσσαν τοῦ πεζοῦ λόγου. Καὶ ὅτι ἂν ἡ ποιητικὴ γλῶσσα εἶναι ὑπὸ μίαν ἔποψιν «τεχνητὴ» δηλαδὴ θηρεύει λέξεις καὶ συμπλοκάς λέξεων ἀπὸ τὰς περασμένας γλωσσικὰς περιόδους ἢ ἀπὸ τὰς διαλέκτους, ἂν πολὺ σφιχτοκρατῆται μὲ τὸ εἰκονικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ἢ πεζῆς γλῶσσης, ἰδίως ἡ γλῶσσα τῆς Κριτικῆς, τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Ἐπιστήμης, ἔχει ἀνάγκην περισσοτέρας ἀκριβείας. Ἡ γλῶσσα τῶν πόλεων καὶ ἡ Καθαρεύουσα θὰ δώσῃ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς κυριολεξίας εἰς τὴν πεζογραφίαν μας. Δὲν πρέπει δὲ νὰ νομίζωμεν ὅτι κερδίζομεν ἂν μεταφράζωμεν εἰς «πούραν» δημοτικὴν τὸν 18ου αἰῶνος μερικὰς φράσεις καὶ μερικὰς λέξεις τὰς ὁποίας ἡμποροῦμεν νὰ πάρωμεν ἀπὸ τὴν Καθαρεύουσαν.

Μιὰ συζήτηση γιὰ τὸ αἰώνιο γλωσσικὸ ζήτημα θὰ ἦτο περισσότερὸ ἀπὸ ἀνιάρη !

Μιὰ μορφὴ πού μὲ ἰδιαίτερη ἀγάπη καὶ σεβασμὸ μᾶς ζωγράφισε ὁ κ. Ἀριστος Καμπάνης, εἶνε ἡ μορφὴ τοῦ Παπαδιαμάντη, πού καθὼς ὁ Ἰδιος μᾶς λέγει, λυπεῖται γιὰτὶ δὲν μπόρεσε νὰ παρουσιάσει ὁλόκληρο τὸ ἔργον τοῦ Σ κ ι α θ ῖ τ η Δ ι η γ γ η μ α τ ο γ ρ ά φ ο υ πού ὀνομάζει «σχεδὸν ἀπέρανον». Ἀλλωστε «σκοπὸς τῶν Ἐπιφυλλίδων αὐτῶν δὲν εἶναι ἄλλος, παρὰ τῆς αἰσθητικῆς περιεργείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἢ ὑποκέντησις.»

Ὁ Παπαδιαμάντης εἶνε αὐτοφυής. Ἐάν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία, ὁ Σαίξπηρ καὶ ὁ Αἰκὼν τοῦ ἔδωκαν τὰ στοιχεῖα διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ ὕφους του καὶ τῶν μεθόδων τοῦ διηγέσθαι, ἡ Ἑλληνικὴ Φύσις, ἡ Ἑλληνικὴ ζωὴ, ἡ Ἑλληνικὴ πρόληψις, ὁράμενα διὰ μέσου τῆς Νεο-Βυζαντινῆς ιδιοσυγκρασίας θρησκολήπτου καὶ ἐλαφροῦ ἐπικουρικῆς, τοῦ ἔδωκαν τὴν ὕλην τῶν διηγήσεών του. Κριτικὸν πνεῦμα δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν ὀνομάσωμεν. Δὲν ἦτο τοιοῦτον. Καὶ δυσκόλως θὰ τοῦ ἐδίδαμεν τὸν τίτλον τοῦ διανοητικοῦ. Εἶνε ὑπηρετῆς τῶν ἐνστίκτων του, ὅπως τὰ ἐτροποποίησεν ἀπ' αἰῶνων ἡ θρησκευτικὴ ἀνατροφή καὶ παράδοσις. Καὶ τὸ λεγόμενον κοινωνικὸν αἶσθημα σπανίως συναντᾶται εἰς τὸ ἔργον τοῦ νησιώτου λογογράφου. Ἡ τέχνη του, ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων, εἶνε «ἄσκοπος σκοπιμότης». Σκοπὸς αὐτῆς. Ὁ Παπαδιαμάντης διηγεῖται πρὸς ἰδίαν του εὐχαρίστησιν. Διότι, καθὼς τὸ τραγοῦδι (Γκαίτε), καὶ ἡ διήγησις, ποῦ ἐλεύθερο ἀναβρῦζει ἀπὸ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν τῆς, πλούσια πληρώνεται. Ὁ Παπαδιαμάντης δὲν γράφει διηγήματα «μὲ θέσιν» οὐτ' «ἐκ προμελέτης». Διὰ τοὺς περισσοτέρους τοῦτο εἶνε ὁ μεγαλύτερος ἔπαινος ποῦ θὰ ἤμποροῦσα νὰ τοῦ κάμω, δι' ἄλλους πάλιν ἡ ἐσχάτη ἐπίκρισις. Δι' ἐμὲ εἶνε ἀπλοὺς χαρακτηρισμός.

Μὰ καὶ γιὰ τὸν «Ποιητὴν τῆς παρερχομένης γενεᾶς», ὅπως ὀνομάζει τὸν Παλαμᾶ, μᾶς μιλεῖ μὲ συγκίνηση καὶ θαυμασμό.

Κατὰ τὴν παρελθούσαν τριακονταετίαν τρεῖς, κατὰ τὴν γνώμην μου, εἶνε οἱ περισσότερον ἐπιδράσαντες ἐπὶ τῆς συγχρόνου σκέψεως καὶ πράξεως εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς πολιτειακῆς ζωῆς. Ὁ Χαρῖλαος Τρικούνης, ὁ Βλάσιος Γαβριηλίδης, ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς. Εἶνε οἱ πρόδρομοι τῆς Νέας μεγαλυτέρας Ἑλλάδος. Ἡ ἐνέργειά των καὶ οἱ λόγοι των καὶ αἱ σκέψεις των δὲν εἶνε ἄψογοι, τοῦναντίον! Θὰ εἶχαμεν πολλὰς καὶ εὐλόγους ἀντιρρήσεις ἐπ' αὐτῶν. Ἡ συνειδήσίς μας, τὰ κριτήριά μας διὰ τὴν ἠθικότητα τῶν πράξεων, ἡ αἰσθητικὴ μας εἶνε πιθανῶς ὑπέρτεραι τῶν Τρικουπικῶν, τῶν Γαβριηλιδεῶν καὶ τῶν Παλαμικῶν. Ἀδιάφορον. Κανεὶς οὔτε δημιουργός, οὔτε πολιτικός, οὔτε δημοσιογράφος, δὲν ἀξίζει ὅσον αὐτοὶ τὸν τίτλον τῶν θεμελιωτῶν.

Ἰδιαίτερος ἡ αἰσθητικὴ μας εἶνε περισσότερον «κεκαθαρμένη» ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ. Θέλομεν νὰ εἴμεθα περισσότερον Ἑλληνες καὶ ὀλιγότερον Νεοἕλληνες. Ἐπιζητοῦμεν τὴν ἀπλότητα, τὴν λιτὴν συμμετρίαν, ἀποφεύγομεν τὸν κόμπον καὶ τὴν ἔμφασιν. Ἀλλ' ἴσως διὰ νὰ φθάσωμεν νὰ ἐπιθυμοῦμεν ὅσα ἐπιθυμοῦμεν, ἔπρεπε νὰ περάσωμεν ἀπὸ τὸ «Καθαρτῆριον» τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, τοῦ τετάρτου κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν μεγάλου ποιητοῦ τῆς μετὰ τὸ 1821 ἐθνικῆς περιόδου: Σολωμός, Κάλβος, Βαλαωρίτης. Καὶ κατόπιν: Παλαμᾶς.

Καὶ γι' ἄλλους ὀλιγότερο σημαντικούς στὴ Λογοτεχνία μας, ὁ κ. Ἀριστος Καμπάνης θυσιάζει ἀρκετὰς στίλβες, καὶ τοὺς παρουσιάζει μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν του σαφήνεια, ἀκρίβεια καὶ λιτότητα. Ἐναν τέτοιον χαρακτηρισμὸ ἀπαλλαγμένον ἀπὸ κάθε μεγαλόλογον ρητορικὴ μᾶς δίνει γιὰ τὸν Κώστα Κρυστάλλη:

Ἡ θέσις τοῦ Κώστα Κρυστάλλη ἀποθανόντος εἰς τὴν ἀνοιξὶν ἀκόμη τῆς ζωῆς του εἶνε διακεκριμένη μέσα εἰς τὴν ὄχι δαφυλὴ νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν. Ἐνας ποιητῆς φολκλορίστας, ἀντιεπιμενικός, ζωγραφικώτατος, σπανίως λυρικός, τραγουδιστῆς εἰδυλλιακός, ἔδωκεν ὅλας τὰς συγκινήσεις ποῦ ἠσθάνθη μὲ τὴν περιορισμένην του ιδιοσυγκρασίαν, ἀλλοῦ μὲν διασκευάζων ἡ ζωηρεύων τὸ δημοτικὸν τραγοῦδι, ἀλλοῦ συμπληρώνων καὶ ἐπεκτείνων αὐτὸ, ἀλλοῦ πλουτίζων αὐτὸ μὲ τὴν πονεμένην εὐαισθησίαν ἐνὸς déraciné. Ἐτραγοῦδησεν ἐκ τῆς νοσταλγίας του καὶ ἀπέθανεν ἐπίσης ἐκ τῆς νοσταλγίας του. Ἀπὸ τὴν πρωτογενῇ φλογερᾷ μὴν περιμένετε τὴν πλουσίαν μουσικὴν συγκίνησιν ποῦ δίδει ἓνα πολυσύνθετον ὄργανον, μία ὀρχήστρα. Ὁ Κρυ-

στάλλης ἔδωκεν ὅ,τι θὰ ἡμποροῦσε ν' ἀνατείνῃ τὸ ποιμενικόν του ὄργανον. Θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ τὸν θαυμάζωμεν, νὰ τὸν ἀγαπῶμεν καὶ νὰ μὴν τὸν ἀπομιμῆται κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους ὅσοι δὲν ἐγεννήθησαν ὑπὸ τὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ Κρυστάλλης. Πλαστογραφημένη βουκολικὴ ποιήσις εἶναι τὸ χειρότερον λογοτεχνικόν - ἀντίλογοτεχνικόν—εἶδος.

π. π.

Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ : Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

«Ένα ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, μικρὸ μέσα στὰ σπουδαιότερα, μὰ πρόβλημα πάντα, σοβαρὸ καὶ δυσκολόλυτο, εἶνε καὶ τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας. Ὅλοι μας βλέπομε τὰ στραβά της, νιώθομε πὼς ἄδικα βασανίζονται μὲ αὐτὴν τὰ παιδιὰ μας, γενεὲς ὁλόκληρες ποὺ πέρασαν καὶ ποὺ θὰ ἔρθουν, κι' ὅμως αἰσθανόμαστε πόσο ἀδύνατοι εἴμαστε ὁ καθένας μας μπρὺς στὴ δύναμη, τὴν ἀκατανίκητη, ποὺ μᾶς ἀναγκάζει νὰ κανονίζωμε τὴ γραφὴ τῆς γλώσσας μας σύμφωνα μ' ἕναν τρόπο ποὺ ὠρίστηκε καὶ συνηθίζεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ πρόγονοί μας ἦταν ἀκόμῃ εἰδωολάτρες, ποὺ εἶχαν τοὺς σκλάβους τους, ποὺ ἡ γυναῖκα ἔμενε χλεισμένη σπίτι της καὶ ποὺ τόσες καὶ τόσες συνήθειες καὶ ἥθη ἦταν τόσο διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ σημερινό μας πολιτισμό. Θὰ ἔλεγε μάλιστα κανεὶς πὼς ὅσο μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων ἐνιωθε ἡ φυλὴ τὴν ἀλλοίωση ποὺ μοιραῖα, κι' ὅχι πάντα μὲ βλάβη της, δοκίμαζε σὲ μερικὲς ἀπὸ τῆς ψυχῆς της τὶς πτυχὲς καὶ τὶς κοινωνικὲς της ἐκδηλώσεις, μὲ τόσο πιὸ ἐπίμονη προσήλωση προσπαθοῦσε, σὲ λιγώτερο σπουδαῖα καὶ περισσότερο τυπικὰ σταματήσια, νὰ σταματήσῃ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ νὰ διατηρήσῃ, κι' ἂς ἦταν ἐξωτερικὰ καὶ ἐπιπόλαια, τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ὁμοιότητα μὲ τὰ περασμένα.»

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια, ἀρχίζει τὴν ἀληθινὰ ἐπιστημονικὴν μελέτη γιὰ τὴν Ὀρθογραφίαν μας ὁ κ. Μανώλης Τριανταφυλλίδης. Συστηματικὰ ἀρχίζει τὴν ἐξέτασιν τοῦ προβλήματος ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν του ὄψιν, καὶ μᾶς δείχνει τὶς φάσεις τῆς ὀρθογραφίας ἀπὸ τὰ 405 π. Χ. ἴσα μὲ σήμερον μᾶς γνωρίζει τὶς χωριστὰς προσωπικότητες ἐνὸς Βηλαρί, ἐνὸς Κοραΐ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ποὺ πρόσφεραν κι' αὐτοὶ τὴ συμβολὴν τους στὸ ζήτημα, καὶ ἔπειτα ἐξετάζει κάπως διεξοδικὰ τὴ θεωρίαν τοῦ κ. Χατζιδάκη ἀπὸ τοὺς νεώτερους «ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὴ σύγχρονη νεοελλ. συντηρητικὴ ἀντίληψη.»

Ἐπειτα ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ἐξετάζει τὴ θέσιν τοῦ ἔθνους μας στὴν ὀρθογραφίαν τῆς γλώσσας του, καὶ μᾶς ἀποδεικνύει πὼς τόσα χρόνια τὸ σκολιὸν μόνον ἕνα κατόρθωσε : νὰ κάνομε ἀνορθογραφίες, καὶ μόνον ἀνορθογραφίες. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ εἶνε θλιβερό, εἶνε πὼς ὅλοι μας δὲ νοιώσαμε καὶ δὲ νοιώθομε τὴν ἀνάγκη τῆς διόρθωσης τοῦ κακοῦ, γιὰτὶ ἀκόμα δὲ συνειθίσταμε νὰ τρεφόμαστε μὲ ἐπιστημονικὴ σκέψη.

Ἀφοῦ μελέτησε τὴν παροῦσα κατάστασιν τοῦ ὀρθογραφικοῦ μας προβλήματος, ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ἐξετάζει τὴ λύσιν του. Τότες δύο περιπτώσεις μᾶς παρουσιάζονται :

α) ἢ ἀναγνωρίζωμε μόνον τὴν καθαρῆς, ἐπίσημῃ ἢ ἀπλῇ, γιὰ γραφτὴ γλώσσα, ἢ

β) γράφομε μόνον τὴ δημοτικὴ καθαρὴ ἢ ὅχι καὶ αὐτῆς τὴν ὀρθογραφίαν θέλομε νὰ κανονίσωμε.

Γιὰ ὅσους παραδέχονται τὴν πρώτη περίπτωσι, ὀρθογραφικὸ ζήτημα σχεδὸν δὲν ὑπάρχει.

Γιὰ ὅσους πάλε παραδέχονται τὴ δεύτερη περίπτωσι οἱ δυσκολίες ποὺ παρουσιάζονται εἶνε πολλὰ καὶ βρίσκονται στὴν «ἀντίθεσι τῆς ἀρχαίας ὀρθογραφίας μετὰ τὰς σημερινὰς παιδαγωγικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀνάγκας.» Παρ' ὅλα ὅμως τὰ ἐμπόδια ὁ κ. Τριανταφυλλίδης μᾶς λέγει: «Ἡ λύσις ποὺ θεωρῶ κατάλληλη γιὰ τὸ ὀρθογραφικὸ μας πρόβλημα, βαστώντας τὴ βάση τῆς καθιερωμένης ὀρθογραφίας ἐφαρμόζει τὴν ἱστορικὴν ἀρχὴν κυρίως μόνον ὅπου τὸ ἀπαιτεῖ ἡ ὀρθογραφία τῆς ἀρχαίας γλώσσας καὶ κεῖ ἀκόμα μπορεῖ νὰ τὴν παραβαίνει, ἅμα δὲν ἔρχεται ἔτσι σὲ ριζικὴ ἀντίθεσι μετὰ αὐτήν.»

Κ' ἔπειτα μετὰ τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ γλωσσολόγου ἐπιστήμονα ἐξετάζει ἕνα σωρὸ ζητήματα λ. χ. τοῦ τονισμοῦ, τῶν πνευμάτων, τῶν διφθόγγων κτλ.

Ἡ Μελέτη τοῦ κ. Μανώλη Τριανταφυλλίδου δὲ συνοψίζεται σὲ μερικὰς γραμμὰς, γιὰτὶ χάνει τρομερά. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ διαβαστῇ ὁλόκληρη στὸ πρωτότυπο, ὅπου κοντὰ στὰ καθάρια ἐπιστημονικὰ ἐπιχειρήματα γιὰ τὴ Μεταρρύθμισι βρῖσκει κανεὶς καὶ ἄλλα φιλογονικά, μετὰ τὴ χαρακτηριστικὴ ζωὴ καὶ ὁμορφιὰ τῆς φιλογονικῆς σχέψης ἐκφρασμένης καλλιτεχνικά.

«Ἡ μεταρρύθμισι τῆς νεοελληνικῆς ὀρθογραφίας εἶνε γιὰ μᾶς σήμερα ἀνάγκη, ποὺ πρῶτος θὰ αἰσθανθῇ ὁ δημοδιδάσκαλος, ὁ πρῶτος πλάστης τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς τὸ ζήτημα τοῦ κανονισμοῦ τῆς νεοελληνικῆς ὀρθογραφίας, ὅσο κι' ἂν μοιάζῃ δευτερεῦον, εἶνε κι' αὐτὸ σὰν τὸ γλωσσικὸ, ζήτημα πολιτισμοῦ . . . τ' ὀρθογραφικὸ ζήτημα θὰ λυθῇ μόνον παράλληλα καὶ μαζί μετὰ τὴ βαθμιαία μεταβολὴ στὶς ἰδέες τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας.»

ΜΙΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ-ΑΣΙΑΤΙΚΗ Ἡ ΔΥΤΙΚΗ-ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΑΝΤΑΛΙΤΕ :

Ἀπὸ τὸ φίλον μας κ. Παῦλον Γνευτὸ λάβαμε τὴν ἀκόλουθη ἀπάντησι στὸ ἄρθρον τοῦ ἀγαπητοῦ συνεργάτη μας κ. Γ. Σκληροῦ, ποὺ τυπώθηκε στὸ περασμένον τεῦχος τῆς «Νέας Ζωῆς».

Μεγάλῃ χάρι πρέπει νὰ χρωστοῦμε στὸν κ. Σκληρό, ποὺ πολὺ σωστά εἶπε στοὺς φίλους τῶν «Γραμμάτων» ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταγινόμαστε μόνον μετὰ τὴ μιὰ μορφή τῆς πνευματικῆς κινήσεως, τὴ λογοτεχνία, ἀλλὰ πρέπει ἐξ ἴσου νὰ μᾶς ἐνδιαφέρουν ὅλα τὰ εἶδη τῆς, ἐννοεῖται τὸν καθένα σύμφωνα μετὰ τὴ κλίσι του. Τὸ ἴδιον πρέπει νὰ χρωστοῦμε καὶ στὸν κ. Πετρίδην ποὺ τὴ συζήτησι τὴν μετάφερε στὶς σελίδες τῆς «Νέας Ζωῆς».

Μοῦ φαίνεται ὅμως πῶς δὲν πρέπει ν' εἰσι ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχε νὰ πιάνομε ζητήματα καὶ νὰ συζητοῦμε, μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ συζητοῦμε, καὶ νὰ νομίζομε μετὰ τοῦτο πῶς κάνομε πνευματικὴ κίνησι. Τὰ ζητήματα πρέπει νὰ ἔχουν κοινὸ ἐνδιαφέρον. Καὶ γιὰ νὰ ἔχουν κοινὸ ἐνδιαφέρον πρέπει νὰ ἔχουν σκοπὸ πραχτικόν. Νὰ συζητοῦνται ζητήματα ποὺ τὸ ἀπαιτεῖ ἡ ἀνάγκη νὰ συζητηθοῦν. Ἀνάγκη φυλετικὴ.

ἐθνική
πατριωτική
κοινωνική
μελλοντική.

Ἐάν, καὶ κατὰ πόσο ἡ συζήτησι γιὰ τὸ δυτικὸ καὶ ἀσιατικὸ πολιτισμό, πού ἀνοίξαν οἱ βαθυστόχαστοι συνάδελφοι καὶ φίλοι κ. κ. Σκληρὸς καὶ Πετρίδης, εἶνε τῆς ἀνάγκης, ἔχει πραχτικὸ σκοπὸ, τὸ ἀφίνω σ' αὐτούς. Θὰ φανερωθεῖ ἄλλως τε ἀπὸ τὸ δρόμο πού θὰ πάρει ἡ συζήτησι στὸ τέλος. Ἐμὲ μ' ἐνδιαφέρει ἀτομικῶς καὶ θὰ τοὺς παρακαλέσω νὰ μοῦ ἐπιτρέψουν νὰ λάβω μέρος, ὅχι μὲ τὴν ἀξίωσι νὰ λύσω ζητήματα, ἀλλὰ νὰ πῶ μερικὲς ἀμφιβολίες, νὰ ὑποβάλω μερικὲς ἐρωτήσεις, καὶ νὰ τονίσω τὴν ἀδικίαν πού γίνεται ἀπὸ τὸν ἓνα ἐκ τῶν δύο, γιὰ τὸν ἓνα πολιτισμό, ἀπὸ λανθασμένη, καθὼς μοῦ φαίνεται, ἀντίληψι.

Καὶ πρῶτο :

Εἶνε ὀρθὸ νὰ κάμνουμε διάκρισι καὶ σύγκρισι μεταξὺ ἀσιατικοῦ καὶ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο δὲν εἶνε παρὰ ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς πολιτισμός—τῆς ἀνθρωπότητος μὲ τὰ διάφορα στάδιά του, καὶ τὶς διαφορὰς πού γεννᾷ ἡ ῥάτσα, τὸ κλίμα, καὶ οἱ συνθῆκες τῆς ζωῆς ;

Ἀκολουθῶ ὅμως τὴν ἀρχή τους. Κι' ἂς τοὺς πάρουμε χωριστά. Μοῦ φαίνεται στὴ σύγκρισι πῶς γίνεται κάποια σύγχυσι. Πῶς οἱ καλοὶ μου φίλοι συγχέουν τὴ πνευματικὴ μορφὴ τοῦ ἑνός, μὲ τὴν ἠθικὴ καὶ ὕλική τοῦ ἄλλου. Τὰ στάδια τοῦ ἑνός μὲ τὴν οὐσίαν τοῦ ἄλλου καὶ τὸ ἀντίθετο. Γιὰ νὰ γίνῃ σύγκρισι δίκαιη πρέπει νὰ πάρουμε ὡς βάσι τὶς διαφορὰς μορφὰς τῶν δύο πολιτισμῶν καὶ νὰ συγκρίνομε ξεχωριστὰ τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη. Καὶ πρὸ πάντων νὰ πάρουμε τὴ μορφὴ ἐκείνη, πού κυρίως ἀποτελεῖ τὴ βάσι καὶ τὴν οὐσίαν, ἐνὸς ὁποιοῦδήποτε πολιτισμοῦ. Οἱ μορφὰς αὐτὲς εἶνε :

Ἡ πνευματικὴ
Ἡ ἠθικὴ
καὶ ἡ ὕλική ἢ κοινωνικὴ.

Σύγκρισι στὴ πνευματικὴ μορφὴ μεταξὺ τῶν δύο, μοῦ φαίνεται, πῶς δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ. Διότι ἡ Ἀσία, σήμερον τουλάχιστο, δὲν ἔχει ζωὴ πνευματικὴ. Δὲν ἔχει ἐπιστημονικὴ σκέψι.

Ὅταν ὁ κ. Σκληρὸς παίρνει ὡς βάσι τὸ φεουδαρχικὸ καθεστῶς τοῦ ἀσιατικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ συγκρίνει μὲ τὸ βιομηχανικὸ τοῦ δυτικοῦ, εἶνε σύγχυσι πού δὲν ἠμποροῦσε παρὰ νὰ καταλήξῃ σὲ λανθασμένα συμπεράσματα καὶ φησικὰ στὴν καταιδίκη τοῦ ἀσιατικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ φεουδαρχισμὸς ὅμως, ἡ ἱεραρχία, ἡ τυραννία, καὶ ἡ δουλοπαροικία τοῦ ἀσιατικοῦ καθεστώτος, δὲν εἶνε ὅπως νομίζει ὁ κ. Σκληρὸς ἡ βάσι. Εἶνε σταθμοὶ μεταβατικοὶ ἀναπόφευκτοὶ στὴν ἐξέλιξι τοῦ κἀθε πολιτισμοῦ.

Σταθμοὶ πού τοὺς ἐπέρασε ἀκόμα χεῖς καὶ ἡ Δύσι καὶ μὴτ' ἐπὶ τὸ ἀστικὸ καθεστῶς. Καὶ σήμερον καὶ ἡ Ἀσία ἀρχίζει νὰ τοὺς περνᾷ, κατὰ μέρη, ὅπως συμβαίνει στὴν Ἰαπωνία καὶ στὴν Αἴγυπτον.

Καὶ τὸ ἀντίθετο :

Εἶνε μέρη στὴ Δύσι πού δὲ βγῆκαν ἀκόμη ἀπὸ τὸ φεουδαρχικὸ καθεστῶς, ὅπως στὴ Ρωσσία.

Θὰμποροῦσε κανεὶς μάλιστα νὰ πεῖ πῶς οἱ σταθμοὶ αὐτοὶ εἶνε ἀναγκαῖοι

γὰ τὴν ἐξέλιξι τοῦ πολιτισμοῦ. Διότι ὁ φεουδάρχης, ὁ δεσπότης, ὁ τύραννος, ἀναπτύσσει τὴν ἀτομικότητά του στὸν ὑψηλότερο βαθμὸν. Ἡ ἀνάπτυξι ὁμως τῆς ἀτομικότητος τοῦ τυράννου, εἶνε ἀνάπτυξι τῆς ἀτομικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Φέρνει κατ'ἀνάγκην τὴν ἀντίδρασι, κίνησι, ζωὴ καί, φυσικά, ἐξέλιξι στὸν πολιτισμό.

Τὰ στάδια λοιπὸν αὐτά, ποὺ αὔριο δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ περάσει κ' ἡ Ἀσία, δὲν πρέπει νὰ τὰ παίρνει ὡς βάσι ὁ κ. Σκληρός, ὡς κύρια χαρακτηριστικά, καὶ νὰ τραβᾷ ἀπὸ ἀπελπισία τίς τρίχες τῆς κεφαλῆς του.

Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἀστικὸ καθεστῶς, ἂν θελήσει ὁ κ. Σκληρός νὰ τοῦ ξύσει ὀλίγο τὸ βερνίκι του, θὰ ἀνακαλύψει ἀπὸ κάτω, τὸν ἀγᾶ, μὲ τὴ διαφορὰ πὼς ἐδῶ ἔχει ἀλλάξει μορφή. Ἔγεινε Κεφάλαιο.

Ὅλη δὲ ἡ κίνησι ποὺ γίνεται δὲν εἶνε ὑπόστασι ψυχικὴ, βάσι, ὅπως νομίζει ὁ κ. Σκληρός. Εἶνε ἀγῶνάς ἀναγκαῖος καὶ φυσικὸς ἀπελευθερώσεως τῶν τάξεων ποὺ ὑποφέρουν, μὲ μέσα εὐγενικά, νόμιμα καὶ σύμφωνα μὲ τὴ πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ τους μόρφωσι.

Ἐκεῖ ποὺ πρέπει νὰ κριθεῖ ἡ ἀξία ἐνὸς πολιτισμοῦ εἶνε ἡ ἠθικὴ του μορφή.

Νὰ μὴ σᾶς θαμπώνουν κ. Σκληρὲ οἱ λεπτομέρειες καὶ τὰ μιχλιμπίδια τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ ποὺ τὸ περισσότερον εἶνε συνέπεια τῆς συστηματικῆς παιδείας ποὺ γίνεται ἐκεῖ καὶ τῆς αὐστηρῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων, πράγματα ποὺ λείπουν ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἀσιάτας.

Πάρτε τὴν ἠθικὴν τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ καὶ ἐξετάσατέ τὴν στὴν ὑπόστασί της.

Ἄν θεωρήσουμε, καὶ πρέπει νὰ θεωρήσουμε, τὴν κάθε κυβέρνησι ἐνὸς κράτους ὡς τὸν ἀντιπρόσωπο τῆς ἠθικῆς τοῦ κράτους αὐτοῦ, τί βλέπουμε ;

Στὸ σύνολο, ληστείες καὶ ἄρπαγες καὶ ἀδικίες.

Ποιὸς διεμέλισεν τὴ Πολωνία ;

Ποιὸς ἄρπαξε τὸ Σλέσβιγκ Ὁλσταϊν ;

Ποιὸς τὴν Ἀλσατία καὶ Λωρραίνη ;

Ποιὸς τὸ Ἀλγέρι, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Τύνιδα, τὸ Μαρόκον, τὴ Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνη, τὴν Τρίπολιν ; Τὰ νησιά ;

Ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῶν κρατῶν αὐτῶν ἀκούσατε ποτὲ καμμιὰ διαμαρτυρίαν ἐναντίον τῶν κυβερνήσεών των ;

Ἐμεῖς μάλιστα οἱ ἀλεξανδρινοὶ ἀκούσαμε τὸ ἐναντίον. Προχτὲς στὸ Στάδιο, στὴν παρέλασιν τῶν προσκόπων, οἱ Ἰταλοὶ ἔπαιξαν μὲ τὴ φιλαρμονικὴ τοὺς Ὕμνον στὴ Τρίπολιν ! Δηλαδή :

Ὕμνον στὴν ἄρπαγην !

Ὕμνον στὴ ληστείαν !

Ποιὸς παραδίδει 250 χιλ. ἡπειρώτας στὴν πιὸ ἄγρια σκλαβιά παρὰ ἡ ἀνθηκτότης τοῦ δυτικοῦ σᾶς πολιτισμοῦ, ἡ συμφεροντολόγος, ποὺ γιὰ τὸ συμφέρον της δὲν ἔχει οὔτε ἱερὸ οὔτε ὅσιον ;

Ποιὸς κάθεται καὶ βλέπει ἀπαθέςτατα τὴ σφαγὴν χιλιάδων γυναικοπαίδων καὶ ἀόπλων ἀνθρώπων ἐργατικῶν, καὶ δὲ βγάζει τσιμουδιά, τὸ ἐναντίον μάλιστα τὸ θεωρεῖ καὶ ὡς πολιτικὴν ἀνάγκην, μόνον καὶ μόνον διότι ὁ σφαγεὺς τοῦ ἔκαμε, ἢ πρόκειται νὰ τοῦ κάμει, παραγγελία ἀπὸ κανόνια ἢ θωρηκτά ;

Ποιὸς εἶπε ποὺ δὲ θυσιάζει οὔτε τὰ ὅσα ἐνὸς πομμερανοῦ στρατιώτη χάριν τῶν ἀνατολιτῶν ; ὁ δυτικὸς ἢ ὁ ἀσιατικὸς πολιτισμός ;

Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς μιά φορά εἶχε πεῖ στοὺς Ἀθηναίους, πῶς εἶχε νὰ τοὺς κάμει μιά πρότασι ὠφελιμωτάτη. Οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ εἶπαν—πὲς τη τοῦ Ἀριστείδου—Κι' ὅταν ὁ Ἀριστείδης τοὺς εἶπε ὅτι ἡ πρότασι τοῦ Θεμιστοκλῆ εἶνε μὲν ὠφελιμωτάτη ἀλλὰ ἀδικωτάτη, οἱ Ἀθηναῖοι ἐφώνησαν : Τότε μήτε νὰ τὴν ἀκούσουμε δὲ θέλομε.

Θέλετε νὰ πᾶμε καὶ γιὰ τὸ δυτικὸ πολιτισμὸ λίγα χρόνια πίσω γιὰ νὰ δοῦμε καὶ τότε τὴν ἡθική του ;

Ἀνακαλύπτει τὴν Ἀμερική. Σὲ ἐποχὴ πού τὸ χριστιανικὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα ἦταν ἴσως στὴν πῶς δυνατὴ, στὴν πῶς αἰσθηματικὴ τοῦ ἐκδήλωσι. Καὶ ὀνομάζει τὴν πρώτη γῆ πού ἀνακάλυψε καὶ ἐπάτησε, Νῆσοι τοῦ Ἁγίου Σωτήρος. Βγαίνει ἔξω, μὲ τὸ ἓνα χέρι στήνει τὸ Σταυρὸ, καὶ μὲ τὸ ἄλλο δίνει κουδουνάκια καὶ καθρεφτάκια στοὺς ἀπλοῖκους ἰθαγενεῖς καὶ μὲ αὐτὰ τοὺς γελοῦν καὶ τοὺς παίρνουν τὰ κομμάτια τοῦ χρυσοῦ. Καὶ δὲν ἔχουν τὴν ἐντιμότητα, τὴν εἰλικρίνεια, οὔτε ἀπὸ φύσι, οὔτε ἀπὸ θρησκεία, νὰ ποῦν σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους : « Ἄνθρωποι, καλοὶ γάγαθοί, φυλάξατε τὸ χρυσίον ὑμῶν, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ ἀξία αὐτοῦ ».

Εἶνε ἄδικο νὰ κατηγορεῖ ὁ κ. Σκληρὸς τὸν ἀσιάτη γιὰ σκληρότητα ψυχῆς καὶ βαρβαρότητα τρόπων. Ὁ ἀσιάτης δείχνεται σκληρὸς μόνο ἐκεῖ πού ἡ θρησκεία τοῦ τοῦ τὸ ἐπιβάλλει, σὺν ὁμόθηρσὸ του ποτὲ δὲν εἶνε σκληρός. Γι' αὐτὸ δὲν πταίει αὐτός. Δὲν πταίει ἡ ψυχὴ του γιὰ ἐλαττώματα πού ἄλλος τοῦ τὰ ἔχει ἐμπνέσει. Ἐλαττώματα πού θὰ σκορπισθοῦν μὲ τὸ πρῶτο φύσημα μῆς συστηματικῆς παιδείας.

Ἐδῶ, μοῦ φαίνεται, εἶνε τὸ λάθος τοῦ κ. Σκληροῦ, ὅτι δὲν ἐξετάζει τὰ πράγματα στὴν ἀληθινὴν τους βάσι, ἀλλὰ παίρνει ἐλαττώματα παρείσακτα, ὡς κύρια χαρακτηριστικὰ καὶ βγάζει συμπεράσματα πού, φυσικά, δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ εἶνε λανθασμένα, καὶ γιὰ τὸν ἓνα ἄδικα.

Ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀσιάτη, κατὰ τὴ δική μου ἀντίληψιν, εἶνε γενναία μεγαλόδορη, καὶ εὐγενὴς στὴν ἀρχέγονη τραχύτητά της. Ἀντίθετα μὲ τὴ μικρόπρεπτη, καὶ μέχρι χαμερπειᾶς, πολλὰς φορὰς, συμπερονοτολόγο ψυχὴ τοῦ εὐρωπαίου. Μὲ αἰσθήματα γιὰ τὴν οἰκογένεια πολὺ ὑψηλότερα τοῦ εὐρωπαίου, πού ἀδερφοὶ καὶ ἀδερφίδες κατοικοῦν στὴν ἴδια πόλιν καὶ δὲν ξέρει ὁ ἓνας τί κάμνει, καὶ πού κατοικεῖ ὁ ἄλλος.

Στὸ ἀσικὸ (βιομηχανικὸ) καθεστῶς, λέγει ὁ κ. Σκληρός, ὅλα ἀλλάζουν, ὅλα γίνονται ἀνθρωπινώτερα, εὐγενέστερα, εὐρύτερα. Κοινωνικὸ ἰδεῶδες ἔχομε τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδας, τῆς φυλῆς.

Ἐρωτῶ :

Ὁ σοσιαλισμὸς πού εἶνε γέννημα γνήσιο, αὐτοῦ τοῦ καθεστῶτος ἀναγνωρίζει πατρίδα ; Φυλὴ ; Ἐθνισμὸ ;

Πῶς ἀπὸ τέτοιο πατέρα βγήκε τέτοιο παιδί ; Ἀπὸ ρόδο βγήκε ἀγκάθι ;

Ἡ ἀπ' ἀγκάθι βγήκε ρόδο ;

Οἱ σχέσεις τῶν πολιτῶν μεταξὺ τους, λέει ὁ κ. Σκληρός, εἶνε πῶς ἀνθρωπινές, πῶς εἰλικρινεῖς, μὲ περισσότερην τιμότητα καὶ ἀξιοπρέπεια κτλ.

Ἦταν ἐποχὴ, ἀκόμα ἔως χτές, πού ἐδῶ στὴν Ἀνατολὴ οἱ ἄνθρωποι ἔκαμναν τὶς συναλλαγὰς τους μὲ μόνο τὸ λὸ γ ο τ ο υ ς. Τὶς ὑπογραφὰς καὶ τὰ συναλλάγματα τὰ ἔμαθαν σὲ μεγάλη πιά κλίμακα, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ἐχώθηκε ἀνάμεσόν τους ὁ εὐρωπαῖος καὶ τοὺς ἐξαπατοῦσε. Ἐξεμεταλλεύτηκε τόσο τὴν ἀπλοϊκὴν τους ψυχὴν πού τοὺς ἔκαμε νὰ φοβοῦνται καὶ τὴ σκιά τους. Καὶ τὸ φόβον αὐτό, πού τὸν δείχνουν μόνο στὴ συναλλαγὴν τους

μέ τὸν εὐρωπαῖο, τὸν παίρνει ὁ κ. Σκληρός ὡς κύριο χαρακτηριστικὸ ἀνελικρινείας καὶ καχυποψίας, πρᾶγμα ποῦ εἶνε ἄδικο.

Ἐάν σήμερον ἡ Ἀσία δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ ζητήματα τῆς γύρω τῆς ζωῆς, καὶ τὰ προβλήματα τῆς φύσεως, αὐτὸ εἶνε ζήτημα τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως ποῦ βρίσκεται ὁ τόπος σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ. Ἦταν ἐποχὴ, ποῦ ὅταν ὁ εὐρωπαῖος ζοῦσε σὰν ἄγριος μέσ' τὰ δάση, ἡ Ἀσία εἶχε τοὺς διάφορους πολιτισμούς της, καὶ ἔθετε τίς βάσεις γιὰ κάθε ζήτημα στὴν τέχνη καὶ στὴν ἐπιστήμη. Τί θὰ γίνεαι αὐριο πάλι δὲν τὸ ξέρουμε. Ὁ καθένας μὲ τὴ σειρά του.

Καὶ τελευταῖα, ἀναφορικῶς γιὰ μᾶς, ὑπὸ πνευματικὴν ἔποψιν βέβαια δὲν εἰμεθα ἐκεῖ ποῦ εἶνε ἡ Εὐρώπη, ποῦ ἀριθμεῖ πολλῶν αἰώνων μόρφωσι, ἐνὼ ἡμεῖς ἐσταματήσαμε στὴ πρόοδόν μας ἀναγκαστικῶς ἀπὸ ζυγὸ σκλαβιάς. Αὐτὸ ὅμως ὅ,τι ἀποβλέπει τίς ἀνεπτυγμένους τάξεις. Ἄν πάρεις ὅμως μιὰ ὁμάδα ἀμόρφωτων ἀνθρώπων ἐνός ὁποιοδήποτε λαοῦ εὐρωπαϊκοῦ καὶ τὴ συγκρίνεις μὲ ὅμοια ὁμάδα ἐξ ἴσου ἀμόρφωτην ἀνθρώπων τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, βλέπεις ὅτι ἡ δεύτερη ἔχει μιὰ φυσικὴ μόρφωσι, μιὰ φυσικὴ ἐξυπνάδα ποῦ τὴ διακρίνει ἀπὸ τὴν ἄλλη. Στὴν ἰδέα ποῦ ἔχει ὁ κ. Σκληρός, ἐναντίον τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς καὶ τὴ διατυπώνει μὲ ἀραιὰ μάλιστα γράμματα, σὰν ἀπόφασι τηλεσίδικη, ὅτι στὴ mentalité της, στὸ φιλοσοφικὸ σκοπὸ τῆς ὑπάρξεώς της, «εἶνε καὶ μένει ἀσιατικὴ, μὲ ψόφια ὑπόστασι, μὴ μπορῶντας νὰ ἐξυψώσῃ τὸ ἰδανικὸ της παραπάνω ἀπὸ τὴν ἀπόκτησιν ὑλικῶν καὶ τοῦτο γιὰ ταπεινὴ ματαιόδοξον ἐπίδειξι, καὶ ὅχι γιὰ ἄλλο σκοπὸ, ποῦ προαπατεῖ πάντοτε ἀνώτερον ἐσωτερικὸ πολιτισμὸν...»

Σ' αὐτὰ ὅλα θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ διαφωνήσω πέρα καὶ πέρα μαζί του.

Αὐτὸ ποῦ βρίσκει ἐλάττωμα καὶ τὴν καταδικάζει, εἶνε ἴσα ἴσα τὸ προτέρημα ἐκεῖνο ποῦ κρατεῖ τὴν ἐλληνικὴν ψυχὴν στὴν ἠθικὴ τῆς ὑπόστασις, στὸν ἐσωτερικὸ τῆς πολιτισμοῦ, ὑψηλότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο πολιτισμὸ.

Διότι :

Ἄν πάρουμε ὡς βάσι ὅτι πολιτισμένος ἀνθρώπος εἶνε ἐκεῖνος ποῦ ἔχει πάντα γυρισμένα τὰ βλέμματά του στὸ μέλλον, καὶ βάρβαρος ἐκεῖνος ποῦ περιορίζεται μονάχα στὸ παρόν, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ αὐτὴ ἀρχή, ὁ Ἕλλην εἶνε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ πολιτισμένους ἀνθρώπους τοῦ κόσμου.

Ἐγκαταλείπει τὰ πάντα. Θυσιάζει τὰ χρόνια τῆς νεότητός του. Πηγαίνει σὲ ὅλες τίς γωνιὰς τῆς οἰκουμένης, ἀτρόμητος μπροστὰ στὸ ἄγνωστο καὶ τὸ ἀβέβαιο, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα μέλλον. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅχι τόσο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, γιὰ ἀπόκτησιν πλοῦτος πρὸς ματαιόδοξον ἐπίδειξιν, αὐτὸ εἶνε ἐξαιρέσι, ἀλλὰ γιὰ τοὺς συγγενεῖς του. Νὰ ξεχρεώσῃ τὰ ὑποθηκωμένα πατρικά του κτήματά. Νὰ παντρέψῃ τίς ἀδερφές του. Νὰ σπουδάσῃ τ' ἀδέρφια του.

Ἀπόδειξι τὰ ἑκατομμύρια ποῦ στέλλονται κάθε χρόνον ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ.

Αὐτὴ ἦταν, καὶ θὰ εἶνε ἴσως πάντοτε ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο πολιτισμῶν στὴν ἠθικὴ τους ὑπόστασι.

Ἐγωϊστής, συμφεροντολόγος, ἀρπαχτικὸς καὶ ὅλα διὰ τὸν ἑαυτὸ του :

Ὁ ἕνας.

Ἀλτροῦστικὸς, ἀξιοπρεπής, γενναῖος, καὶ ὅλα γιὰ τοὺς ἄλλους :

Ὁ ἄλλος.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Στὸ τελευταῖο φυλλάδιο τῶν «Γραμμάτων» μᾶς σταματᾷ μιὰ σειρά συν-
νέτα τοῦ κ. Κ. Ι. Βάρναλη. Ἐντύπωση ξεχωριστὴ μᾶς κάμνει ὁ Ὅρ ἐ σ τ η ς
ὡς ιδέα, ὡς ἐκτέλεση καὶ ὡς ρυθμός. Τὸν ἀναδημοσιεύομε, ἂν καὶ νομι-
ζοιμε, πὼς στήν ιδέα ποῦ εἶναι κλεισμένη σ' αὐτὸ τὸ ὠραιοσμιλεμένο συν-
νέτο, ποῦ θυμίζει Καβάφικη τεχνοτροπία, θὰ ταίριαζε ἴσως καλύτερα ἄλλη
φόρμα :

Σέλινα τὰ μαλλιά σου μυρωμένα
λύσε τα, νὰ φανεῖς, ὡς εἶσαι ὠραίος
καὶ διώξε ἀπὸ τὸ νοῦ σου πιά τὸ χρέος
τοῦ μεγάλου χρησμοῦ, μιὰ καὶ κανένα
τρόπο δὲν ἔχεις ἄλλον ! Καὶ μ' ἓνα
χαμόγελον ἰδὲς πὼς σ' ἔφερε ἔως
στ' Ἀργούς τὴν πύλην ὁ δρόμος σου ὁ μοιραῖος,
τὸ σπλάγχο, ν' ἀφανίσαις ποῦ σ' ἐγέννα.
Κανεῖς δὲ σὲ γνωρίζει ἐδῶ καὶ σὺ ὅμοια
τὸν ἑαυτὸ σου ἔχανέ τον κι' ἄμε
στῆς χρυσῆς πολιτείας τὰ σταυροδρόμια
καὶ τὸ ἔργο σου, σὰ νᾶταν ἄλλος, κάμε·
ἔτσι κι' ἄλλιῶς θὰ πέρνει σε ἀπὸ πῖσου
γὰ τὸ αἶμα τῆς μητρὸς σου γιὰ τὴ ντροπὴ σου.

ΟΙ ΝΕΟΙ

Ἀπὸ τὴν «Νέαν Ἑλλάδα» τῶν Ἀθηνῶν ἀναδημοσιεύομε τὸ ἀκόλουθο ὠραῖο χρο-
νογράφημα τοῦ κ. Παύλου Νιρβάνα ποῦ ἀξίζει νὰ τὸ διαβάσουν μὲ προσοχὴ ὅλοι οἱ ΝΕΟΙ.

Κατόπιν ἐνὸς μ α ν ι φ έ σ τ ο υ, τὸ ὁποῖον ἐξηκόντισε διὰ τοῦ «Νου-
μᾶ», ὁ Οὐαϊλδικὸς ποιητὴς κ. Ναπολέων Λαπαθιώτης, οἱ νέοι ποιηταὶ
συνεκεντρώθησαν εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ γνωστοῦ περιοδικοῦ, διὰ νὰ κηρύξουν
τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς φανλοκρατίας τῶν γραμμάτων. Τὸ κίνημα, ἀνε-
ξαρκτῆτως ὅποιασδήποτε λεπτομερείας, εἶναι ὠραῖον, ὅπως κάθε κίνημα προ-
ερχόμενον ἀπὸ τοὺς νέους. Ἀλλοίμονον ἐὰν οἱ νέοι ἐλίμναζον, ὅπως καταν-
τοῦν νὰ λιμνάζουν πάντοτε οἱ παλαιοί, καὶ ἂν δὲν ἦσαν ἡ πνοή, ποῦ ἀνα-
ταράσσει τὰ κοιμισμένα νερά τῶν βάλτων καὶ σκορπίζει τὰς ἀναθυμιάσεις
τῶν. Ἡ νεότης εἶνε ἡ ἀνακαίνισις, τὸ νέον αἶμα, ἡ νέα ζωὴ, ποῦ ἔρχεται
νὰ σαβανώσῃ τὴν πολαιάν, ἀκόμη καὶ ὅταν τὴν σαβανῶνῃ μὲ ὅλην τὴν εὐλά-
βειαν καὶ μὲ ὅλας τὰς τιμὰς. Οἱ ἐπαναστάται τῆς ζωῆς προχωροῦν, ἄλλοι
φθάνουν ἀόρατοι ἀκόμα ἀποπίσω τους, διὰ νὰ σηκώσουν αὐριον τὴν ση-
μαίαν τῆς νέας ἐπαναστάσεως καί, ὀπίσω ἀπὸ τοὺς ἄλλους αὐτοὺς, θὰ φθά-
σουν πάλιν ἄλλοι καὶ πρέπει νὰ φθάσουν, ἐφ' ὅσον εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν
θὰ ὑπάρχῃ νεότης καὶ γῆρας, ἀκμὴ καὶ παρακμὴ, παλαιὸν καὶ νέον.

Οἱ παλαιοὶ δὲν πρέπει νὰ δυσανασχετοῦν ! Πέφτοντες, ἄς καμαρόνουν
μαζὺ τὴν ὠραίαν ὀρμὴν, ποῦ τοὺς γκρεμίζει, ἐνταφιαζόμενοι ἄς φιλοῦν τὰ
ὠραῖα χέρια τῶν ἐφήβων, ποῦ τοὺς ἐνταφιάζουν καὶ ἄς χαϊδεύουν τὰ ξαν-
θὰ μαλλιά τοῦ Φαίδωνος, ἀδιάφορον ἂν θὰ τὰ κόψῃ ἀπὸ τὸ πένθος τοῦ
χαμοῦ των ἢ ἂν θὰ γεμίσῃ μὲ μύρα ἀπὸ τὸν θρίαμβον τῶν ἰδικόν του. Τὸ
ὠριμασμένον σῦκον, μὲ τὸ ὁποῖον παρωμοίασε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἑνὸς Γάλλου
κριτικὸς, θὰ πέσῃ ἀργὰ ἢ γρήγορα εἰς τὸ χῶμα, εἴτε τινάζουν τὸ δένδρον

του, εἴτε δὲν τὸ τινάζουν. "Ἄς πέσῃ λοιπόν, ἀφοῦ αὐτὸς εἶνε ὁ κανὼν τῆς ζωῆς ! Τὰ δένδρα ἀνθοφοροῦν κάθε ἀνοιξιν καὶ καρποφοροῦν κάθε καλοκαίρι καὶ φυλλοροοῦν κάθε φθινόπωρον. Μήπως τὸ δένδρον τῆς ζωῆς δὲν φυτρώνει ἀπὸ τὸ ἴδιον πλούσιον χῶμα ; Πρέπει νὰ γνωρίζῃ κανεὶς νὰ μαραίνεται καὶ νὰ σβύνη. Νὰ κάμῃ δηλαδὴ ἀπὸ τὴν φθοράν του ἓνα ἔργον τέχνης καὶ ἀπὸ τὸν θάνατόν του ἓνα τραγοῦδι·

Ἐναν καιρό, ἤμουν ἄγγελος,
Τὼρ' ἀγγελίζουσιν ἄλλοι,
Στὴ βρύση ποῦπινα νερό,
Τὼρα τὸ πίνουν ἄλλοι.

"Ἄς πέφτουν λοιπὸν εὐσχήμως, ὅπως ἡ βασιλοπούλα τοῦ Εὐριπίδου, οἱ παλαιοὶ καὶ ἃς ἀνοίγουν τὸν τόπον εἰς τὴν νέαν "Ανοιξιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ νέοι ἃς φθάνουν μὲ τὸ ὥραϊον κίνημα τῆς νεότητος. Μὲ τὴν ὀργὴν ναί, μὲ τὴν ὑπερηφάνειαν ναί, μὲ τὴν κραυγὴν τοῦ θριάμβου ναί, ἀλλὰ ἀθῶοι, **ΣΕΜΝΟΙ**, εἰλικρινεῖς, χωρὶς ἀσχημίαν. Λουσμένοι, κτενισμένοι, μυρωμένοι, ὥραῖοι ὡς ὁ "Αντίνοος. Μὲ τὴν στολὴν ποῦ φθάνει κανεὶς εἰς τὸ τραπέζι τοῦ γάμου, στεφανωμένοι μὲ ρόδα, διὰ τὸν χορόν, μὲ τὰ χεῖλη ὑγρά διὰ τὸ φίλημα. Διότι ἔρχονται διὰ τὸν ἔρωτα, καί, ἂν φθάνουν εἰς τὸν τόπον τῶν νεκρῶν, φθάνουν διὰ νὰ στήσουν χορὸν ἐπάνω εἰς τὴν χλόην τῶν παλαιῶν τάφων. Ἐχουν ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ φωτὸς καὶ τῆς δροσιᾶς. Εἶνε ἡ "Ανοιξις !

Δίνω τὴν μελαγχολικὴν συμβολὴν τοῦ Φθινοπώρου πρὸς τὴν "Ανοιξιν. "Ἄς τὴν ἀκούσουν οἱ νέοι ! Καὶ ἃς τὴν ἀκούσουν πρὸ πάντων οἱ νέοι, τοὺς ὁποίους ἐφιλοξένησεν ὁ «Νουμᾶς» πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Διότι ἀντὶ ρομφαίας φαίνεται νὰ κρατοῦν φραγγέλιον. Φραγγέλιον διὰ νὰ ἐκδιώξουν ἀπὸ τὸν ναὸν τοὺς καπῆλους καὶ τοὺς ἐμπορευομένους. Ἀλλὰ διατὶ νὰ τοὺς ἐκδιώξουν ; Διὰ νὰ τοὺς ἀντικαταστήσουν ; Μήπως τοὺς ἐξήλευσαν ; Ἐξήλευσαν τὴν δόξαν τους, τὰς τιμὰς τους, τὰ κέρδη τους ; Ἀλλ' αὐτὸ θὰ ἦτο ἀφροσύνη. Τὸ νὰ ὀπλίζεται κανεὶς κατὰ τοῦ ἀκαταμαχήτου εἶνε ἡ μεγαλειτέρα ματαιοπονία τοῦ κόσμου. Οἱ κἀπῆλοι, οἱ σφετερισταί, οἱ ἐκμεταλλεῦται δὲν θὰ λείψουν ποτὲ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ δὲν ἔλειψαν ποτὲ ἀπὸ κανένα τρόπον καὶ κανένα χρόνον. Ἀλλ' αὐτοὶ δὲν πιάνουν κανένα τρόπον, εἶνε ἐκτὸς ἀριθμῶν καὶ στελεχῶν, ὅπως λέγουν εἰς τὴν στρατιωτικὴν γλῶσσαν, δὲν φράζουν τὸν δρόμον εἰς κανένα. Αὐτοὺς τοὺς πηδᾷ κανεὶς, τοὺς καβαλικεύει καὶ προχωρεῖ. Μία ἐπανάστασις λοιπὸν ἐναντίον αὐτῶν ; Ἀλλ' ἐὰν ἐπρόδωσαν μ' ἓνα δόλιον φίλημα τὴν Ποίησιν, ποῖος θὰ καταδεχθῇ ν' ἀρπάξῃ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Ἰουδα τὸ σακκοῦλι τῶν τριάκοντα ἀργυρίων, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου ; Ὁ ποιητὴς φθάνει μὲ πυρίνην ρομφαίαν διὰ νὰ πολεμήσῃ. Δὲν φθάνει μὲ τὸ φραγγέλιον διὰ νὰ σαρώσῃ. Ἀλλὰ τὴν ρομφαίαν τὴν παραδίδει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πολεμιστοῦ ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου. Ἄς φροντίσουν οἱ νέοι, ὅσοι ἔχουν τὰ μέσα μὲ τὸν ἄγγελον, νὰ τὴν πάρουν. Καὶ τότε ἃς βαδίσουν ἐμπρός ! Ἀλλὰ λουσμένοι, κτενισμένοι, μυρωμένοι, ὥραῖοι ὡς ὁ "Αντίνοος, τόσον ὥραῖοι ὥστε ἐκεῖνος, ποῦ θὰ πάρῃ τὸ κῶνειον ἀπὸ τὰ χέρια τους, νὰ σφίξῃ μὲ τὰ τρέμοντα δάκτυλά του, ὥραίους ξανθοὺς βοστρύχους ἐπάνω εἰς ἓνα κύκνειον λαιμὸν καὶ ν' ἀνασθενάξῃ, ὅπως ὁ Σωκράτης :

— Αὔριο, θὰ τὰ κόψῃς τὰ ὥραῖα αὐτὰ μαλλιά !
Καὶ ἃς μὴν πρόκειται νὰ τὰ κόψῃ κανεὶς !

ΖΩΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΝΑΥΠΛΙΟΥ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΖΩΗ

Μόλις μάθαμε την άθωωτική απόφαση της Δίκης του Ναυπλίου έστειλαμε στον κ. Α. Δελμούζο το ακόλουθο γράμμα :

Ἀγαπητὲ κ. Α. Δελμούζο,

Ὁ τηλεγραφὸς μᾶς ἔφερε τὴν εἶδηση τῆς ἀθώωσής σας καὶ ἡ χαρὰ πλημμύρισε τὰ στήθια μας. Γιατὶ στοχαζόμαστε πὼς ἂν τὸ ὅτι σᾶς κατηγόρησαν καὶ σᾶς ἀνάγκασαν νὰ κλείσετε τὸ σχολεῖό σας, πού ἄνοιγε μεγάλα παράθυρα πρὸς τὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδο, εἶναι γιὰ τὴ λυτρωμένη Ἑλλάδα μαῦρο στίγμα, δὲν ξέχουμε ποῖα λέξι θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρίζε τὴν κατὰδική σας. Εὐτύχημα, μεγάλο εὐτύχημα πού ἐθριάμβευσε τὸ προοδευτικὸ πνεῦμα καὶ σωθῆκαμε ἀπὸ τὸν ἐξευτελισμὸ πού μᾶς ἀπειλοῦσε.... Ὡστόσο τὸ στίγμα μένει στίγμα. Μά, πάλι, ὅσο καὶ νὰ μᾶς μουντζουρώνει τὸ στίγμα αὐτό, μπροστὰ στοὺς πολιτισμένους ἀνθρώπους, δὲ θὰ μένει χωρὶς νὰ προξενήσει, ἀπὸ μιὰν ἄλλή μεριά, κάποιαν ὠφέλεια, γιατί θὰ ξυπνήσει κάποιες ληθαργούσες ψυχές, γιατί θὰ κάνει περὶ φανατικούς τοὺς προοδευτικούς καὶ θὰ χρησιμέψει, τὸ πιστεύουμε, σὰν ἀφετηρία γιὰ νέα σταυροφορία, ὀρμητικότερη, ἐναντίον τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ τοῦ ραγιαδισμοῦ πού τείνουν νὰ πνίξουν κάθε εὐγενεϊκὰ προσπάθεια στὴν Ἑλλάδα μας.

Ὅπωςδήποτε ἔμελλε οἱ Νεοζωῖστές, πού ἐδῶ στὴν Αἴγυπτο ἀκούσαμε ὅλες τὶς βρυσὶς τοῦ ὄχλου γιὰ τὶς ιδέες μας παρακολουθοῦσαμε πάντοτε μὲ ἀγάπη τὴ φωτεινότερη δράση σας καὶ ἡ συμπάθειά μας σᾶς συντρόφευε ἀκατάπαυστα στὸν κατατρεγμὸ καὶ στὴ δίκη σας. Κ' ἐλπίζαμε καὶ πιστεύαμε στὸν τελειωτικὸ θρίαμβό σας. Καὶ τώρα πού ὁ θρίαμβος αὐτός, πού ὑψώνεται σὲ σύμβολο, φωτοστεφανώνει τὸ περὶφανο καὶ τιμημένο κεφάλι σας, οἱ Νεοζωῖστὲς πανηγυρίζουν μαζὺ σας καὶ περηφανεύονται μαζὺ σας καὶ καμαρώνωντάς σας σὰς σφίγγουν τὸ χέρι μὲ ὅλη τὴ θέρμη πού κλείουν τὰ στήθια τους.

Μὲ πολλὴν ἀγάπη καὶ ἀπεριόριστη ἐκτίμηση

Ὁ Γραμματέας τῆς ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 13 ΤΟΥ ΜΑΗ 1914

Β. Ε. ΠΑΥΛΙΔΗΣ

Στὸ ὁποῖον ὁ κ. Δελμούζος μᾶς ἀπάντησε μὲ τὶς ἀκόλουθες γραμμές :

Ἀθήνα 15)5)914,

Φίλε κύριε ! Μὲ συγκίνησε βαθύτατα ὁ ἀδερφικός Σας χαιρετισμός. Ὁ διωγμός ἦταν κοινὸς γιὰ ὅλους μας, κοινὴ ἡ συγκίνηση καὶ ἡ χαρὰ γιὰ τὸ

χτύπημα πού δόθηκε «στη λύσσα του καλόγερου και στού δασκάλου τή μα-
νιά.» "Ας ἐλπίσωμε πώς ἀπό δῶ και πέρα ἡ ἀντίδραση δὲ θὰ μπορέσει πιά
νὰ μεταχειριστῇ ἀποτελεσματικά τόσο ἄτιμα μέσα. Μ' αὐτὴ τὴν ἐλπίδα πα-
ρακαλῶ νὰ χαιρετήσετε ὅλους τοὺς Νεοζωῖτες πού ἡ συνεισφορά τους στὸν
κοινὸ ἀγῶνα εἶναι τόσο πολὺτιμη καὶ γόνιμη.

Με ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση

Δικὸς σας

A. ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ

A. PAGUE : Η ΠΡΩΤΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ "ΟΨΕΣΘΟΝ-ΟΨΕΣΘΟΝ"

"Αν, γιὰ νὰ πεῖ κανεὶς μὲ ἀπόλυτη ἀσφάλεια πὼς μιὰ Ἐπιθεώρηση
πέτυχε, εἶναι ἀρκετὸ τὸ ὅτι ἀπὸ ὅσους τὴν ἄκουσαν κανένας δὲ βρέθηκε
πού νὰ μὴν ἐκφραστῇ μ' ἐνθουσιασμὸ γι' αὐτήν, τότε, βέβαια, μποροῦμε νὰ
ὑποστηρίξουμε πὼς ἡ Ἐπιθεώρηση «"Ο ψ ε σ θ ο ν·"Ο ψ ε σ θ ο ν» πού ὁ
Νεοζωῖτης φίλος μας κ. Ἀντρέας Παλαιολόγος ἔδωσε στὴ Νέα μας Ζωή,
στὶς 9 τοῦ Μάη, εἶχεν ἐπιτυχίαν ἐξαιρετική. Γιατί, ἄνθρωποι, μορφω-
μένοι ὅλοι, διάφορης ἡλικίας καὶ καλαισθησίας ὅχι τῆς ἴδιας, βρέθηκαν νὰ
συμφωνήσουν, ὅλοι πέρα καὶ πέρα, πὼς ἐκεῖνο τὸ βράδυ εἶδαν καὶ ἄκουσαν
κάτι τι πού δὲν τὸ περιέμεναν καθόλου καὶ πού τοὺς ἔδωσε τὸν αὐθόρμητο
ἐνθουσιασμό, τὴν ἀνυπόκριτη εὐθυμία, καὶ τὸ δροσερότατο γέλιο. Κι' ὅλα
αὐτὰ —κι' αὐτὸ εἶνε τὸ ἀξιοσημεῖωτο—ἀδιάπτωτα καὶ στὴν ἴδια ἔνταση
ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Κι' ἀκόμα σὲ πάρα πολλὰ σημεῖα τῆς Ἐπιθεώ-
ρησης ζωγραφήθηκε στὰ χεῖλια τῶν διαλεχτῶν καλεσμένων μας τὸ λεπτὸ
ἐκεῖνο χαμόγελο, πού γεννιέται μονάχα ἀπ' τὴν εὐχαρίστηση πού αἰσθανό-
μαστε σὰν ἀκοῦμε κάτι τι τὸ ἀληθινὰ καὶ ἀβίαστα ἔξυπνο, πράγμα πού,
ἐννοεῖται, δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὸ ἐκσυζητημένο πνεῦμα μερικῶν γνω-
στῶν ἐπιθεωρήσεων.

Καὶ ὁ λόγος τῆς τέτοιας ἐπιτυχίας πού σημείωσε ἡ Ἐπιθεώρηση τοῦ
φίλου Παλαιολόγου, (πού σατύριζε γνωστὰ πρόσωπα τῆς Ἀλεξάνδρειας, καὶ
ὅλους σχεδὸν τοὺς Νεοζωῖστὰς) εἶναι γιατί δὲ γράφτηκε, ὅπως γράφονται
οἱ Ἀθηنيώτικες Ἐπιθεωρήσεις—μερικὲς τοῦλάχιστο—μὲ τὴν πρόθεση νὰ
γραφεῖ ἔξυπνα καὶ μὲ πνεῦμα, μὰ γιατί ἔγινε χωρὶς προμελέτη καὶ χω-
ρὶς προσηγματισμένον σκοπὸ. Μ' ἄλλα λόγια ἡ "Ο ψ ε σ θ ο ν·"Ο ψ ε σ θ ο ν
βγήκε φυσιολογικὰ ἀπὸ καθημερινὲς κουβέντες, ἀπὸ παρατηρήσεις καὶ ἐντυ-
πώσεις, ἀπὸ σφιγγομετρήματα κάποιων ἀδυναμιῶν κάποιων προσώπων, ἀπα-
ράλλαχτα ὅπως ἀπὸ τὸ καυκὶ ἐνὸς ἀνόητου ἢ σαχλοῦ ἀνθρώπου βγαίνει μιὰ
σκέψη ἀνόητη ἢ μιὰ σαχλαμάρα.

Σ' αὐτὴν ὅμως τὴν ἐπιτυχίαν θὰ εἶτανε μεγάλη παράλειψη ἂν δὲν τονί-
ζαμε πὼς πολὺ συνετέλεσαν καὶ οἱ ἐκτελεσταὶ φίλοι μας κ. κ. Ἰ. Δ. Νικο-
λαΐδης, Γ. Παλαιολόγος, Γιάννης Παππᾶς, πού εἶπε καὶ δικὰ του τετράστιχα
πολὺ-πολὺ νόστιμα καὶ ἔξυπνα, καὶ Β. Φωτιάδης, (ὁ ὁποῖος πρὸ πάντων ἔδειξε
ζηλευτὰ χαρίσματα ἡθοιοποιίας) πού ἔπαιξαν, μὲ κέφι πολὺ καὶ μὲ μεγάλῃ ξενοια-
σιά. Κι' ἀκόμα στὸν πιανίστα φίλο μας κ. Ἀ. Ἀποστολίδη ἀξίζει θερμὰ
συγχαρητήρια.

Ὅπωςδὴποτε ἀναπολῶντας σήμερα τὴν, ἀπερίφραστα, ἀξέχαστην αὐτὴν
βραδειάν, ὅπου τὸ σατυρικὸ πνεῦμα τοῦ φίλου μας Ἀντρέα Παλαιολόγου

σπινθήρισε με τόση ένταση και με τόση λάμψη, στοχαζόμαστε πώς ευχής έργο θάτανε νάγκάλαιζε και τή φιλολογία, γιατί ώρισμένως θά μάς έδινε διαλεχτές σελίδες έξυπνης σάτυρας, γεμάτης χάρη και καυστικότητα.

ΟΙ ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ

Ο καλλιτέχνης μας κ. Κίμων Τριανταφύλλου, 1er prix de Chant du Conservatoire de Paris και τενόρος στην Opéra Comique, περαστικός άπ' τήν πόλη μας, όπου έδωσε με πολλήν έπιτυχία δύο κοντσέρτα, είχε τήν ευγενή καλωσύνη ν' ανταποκριθεί στην πρόσκλησή μας και νά δώσει στην αΐθουσα της ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ στις 21 του Μάη, μπροστά σέ λίγους διαλεχτούς καλεσμένους της, μιá μικρή συναυλία με τή σύμπραξη των συντρόφων του, του περίφημου βιολονίστα Francesch Costa-Carrera και του δυνατού πιανίστα Enriquel van der Henst.

Βραδεία, αληθινά άξέχαστη, πού περάσαμε λίγες ώρες βαθειάς καλλιτεχνικής συγκίνησης, για τίς όποιες χρωστάμε ευγνωμοσύνη στους ξεχωριστούς κ' ευγενικούς καλλιτέχνες.

Ο κ. Τριανταφύλλου μάς τραγούδησε με πολύ αίσθημα μερικά έλληνικά τραγούδια άπό τίς συνθέσεις του ξακουστού μας Άραμη. Μας άρεσε όμως περισσότερο στη Mignonne amie του Fijan. Τήν τραγούδησε άπαλά, με μετρημένη τέχνη χρωματίζοντας περίσσια τή γλυκιά και καλά γυμνασμένη φωνή του. Ο κ. Ένστ μάς ένθουσίαμε κυρίως στις Pappillons du Soir (Phalènes) του J. Philipp και στο Clair d'Etoiles του G. Dupont. Ο Ένστ αισθάνεται τέλεια τά κομμάτια πού παίζει και γι' αυτό και τά άποδίδει με τόση άκρίβεια και με τόση ύποβλητικότητα. Μά κείνος πού μάς μάγεψε, εκείνο τό σπάνιο για τήν Άλεξάνδρεια βράδυ, και μάς χάρισε στιγμές αληθινής άπολύτρωσης, ήταν ό Κώστα Καρρέρα. Τεχνίτης δυνατός στο βιολί, χωρίς περιορισμούς, πού έχοντας σκλάβες τους τίς άρμονίες, τίς σκορπίζει άπλόχερα με τό μαγεμένο δοξάρι του, και σέ ρίχνει σέ έκσταση κάμνοντάς σε νά ξεχνιέσαι και νά ζεις μαζί του τους όνειρώδεις σκοπούς πού λές κι' αναβλύζουν αὐθόρμητοι άπ' τό άρμονικώτατο βιολί του. Πώς νά ξεχάσουμε εκείνο τό Chanson Louis XIII et Pavane του Couperin Kreisler και κείνην τήν Havanaise του Saint Saëns πού τά έπαιξε με σβυσμένα τά φώτα και μονάχα με τό ύποβλητικό φώς των χειρών του πιάνου; . . .

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ κ. Σ. ΣΚΙΠΗΣ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΖΩΗ

Η δολοφονική άπόπειρα άπό μέρος του κ. Κουλουβάτου έναντίον τής ζωής του ποιητή των «Καλβέων Μέτρων» κ. Σ. Σκίπη μάς έσυγκίνησε πάρα πολύ. Έμείς μάλιστα οί Νεοζωίτες τόν είχαμε κλάψει κι' όλας γιατί, στο σχετικό τηλεγράφημα πού μάς έφερε τό Πρακτορείο, γινότανε λόγος για δολοφονία κι' όχι γι' άπόπειρα, και είχαμε συλλυπηθεί, ένεκα τούτου, τηλεγραφικώς τήν κυρία Σκίπη. Ο καθείς, βέβαια, φαντάζεται τόφα τή χαρά μας πού ό άγαπητός ποιητής του «Απολλωνίου Άσματος» ξεφυγε άπ' τόν άδικο και πρόωγο θάνατο. Όληή συμπάθεια μας είναι μαζί του.

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΜΑΣ

Στις 30 Μαΐου ἔγινε ἡ Γενικὴ Συνέλευση τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου μας. Ψηφίστηκε τὸ καινούργιο Καταστατικὸ μας καὶ ἔγιναν καὶ οἱ ἐκλογές τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Περιοδικοῦ.

Στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο ἐβγήκαν γιὰ δυὸ χρόνια :

ΚΩΣΤΗΣ Ν. ΠΑΠΠΑΣ. Πρόεδρος.

Β. Ε. ΠΑΥΛΙΔΗΣ, Γραμματεὺς.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Ταμίας.

ΝΑΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ, Ὑπουργὸς τῆς Βιβλιοθήκης.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ, Ὑπουργὸς τοῦ Οἰκήματος.

Στὴ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ :

ΝΑΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΠΠΑΣ.

ΒΑΣΙΛ. Ε. ΠΑΥΛΙΔΗΣ.

ΠΑΥΛΟΣ Α. ΠΕΤΡΙΔΗΣ.

Γ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ.

Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς : Β. Ε. ΠΑΥΛΙΔΗΣ.

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ

Στὴν ἴδια Συνέλευση ὑποβλήθηκε καὶ ὁ Ἰσολογισμὸς τοῦ Περιοδικοῦ μας γιὰ τὶς δυὸ χρονιές 1911-1912, 1912-1913. Ἡ διαχείριση τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Περιοδικοῦ παρουσίασε ἔλλειμα ἀπὸ

Γ.Δ. 16.659, ἢ φρ. 4.318.75

τὰ ὁποῖα κατέβαλαν τὰκόλουθα μέλη τῆς Νέας Ζωῆς, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Σύλλογος ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη του.

Γ. Πηλαβάκης, Κωστὴς Παππᾶς, Κωστὴς Πηλαβάκης, Δ. Γ. Σαρρῆς, Γ. Χαριτάκης, Γιάννης Παππᾶς, Μιχάλης Παππᾶς, Ἀ. Ἀσημακόπουλος, Ἰ. Τρικόγλου, Τρύφων Μαραγκός, Ἀ. Παλαιολόγος, Π. Πετρίδης, Δ. Γουναρόπουλος, Εὐαγ. Περδιγάκης, Θύμιος Λάμπας, Κ. Ν. Κωνσταντινίδης, Φ. Φιλίππου, Κ. Τσαγκαράδας, Κ. Γ. Κωνσταντινίδης, Β. Ε. Παυλίδης.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Στὸ περασμένο φυλλάδιο Ἄρ. 1 Σελ. 61 Στὸ ποίημα Γορτυνία, στὸν 9^ο στίχο ἡ λέξι : Μεσσαρία νὰ διαβαστεῖ : Μεσσαρία.